Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	Bacon, Francis.; ved Niels Hofman Sevel Bloch.
Titel | Title:	Frants Verulam Bacons Roman, Det nye Atlantis; eller en Plan til et Selskab til Videnskabernes Fremme : efter den latinske og engelske Text, tilligemed en Indledning, nogle Træk af Bacons Liv og Levnet, og litteraire Character, med Anmærkninger
Alternativ titel | Alternative title:	Det nye Atlantis.
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kjøbenhavn : Beekens Forlag, 1818
Fysiske størrelse | Physical extent:	XXIV, 84 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at krediterе ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

57,-43,-8°
DET KGL. BIBLIOTEK
F. Bacon
Det nye Atlantis
1818

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Franis Verulam Bacons

Roman,

Det Nye Atlantis;

eller, en Plan til et Selskab til Videnskabernes Fremme.

Efter den latinske og engelske Text,

tilligemed en Indledning,
nogle Træk af Bacons Liv og Levnet,
og litteraire Character,

med Anmærkninger,

ved

D. Niels Hofman Sevel Bloch,

Professor, Medlem af det kongelige danske Selskab for Fædrenelandets Historie og Sprog, og de kongelige Videnskabernes Selskaber i Trondhjem og Frankfurt an der Oder.

Kjøbenhavn 1818.
Trykt paa Hofboghandler Beekens Forlag
hos B. Schlesinger.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Lysets Elsker,

Oplysningens Fremmer,

Kunsternes Befordrer,

Videnskabernes huldе Ven,

Hans Høihed

Christian Fredrik,

Prinds af Danmark,

helliges

med

dybeste Ærefrygt

disse Gjenskin

af en Fortidens Mand,

hvis granskuende Blik

opdagede

og

hvis Aands Vælde

omstyrtede

de aristotelsk-skolastiske

Irrgange,

paa

hans Rejse i Livet

til

Evighedens lyse Egne,

det sande Østen,

og

har tændt og vil

for Efterkommerne

tænde, forplante, vedligeholde

Lyset.

Beeken, Bloch,
Forlægger. Oversætter.

Forerindring.

Oversætteren anseer det for hensigtsmæssigt, at oversætte som en Forerindring til Verulam Bacons nye-Atlantis, af de "Altonaer Ephemeriden der gesamten Freimaurerey in Deutschland, 1785, Side 8 til 20," uden derhos at indlade sig det allermindste i den dunkle Materies Drøftelse og Bedømmelse, Følgende:

"En berømt Idees Fremstilling om Frimurerordenens Oprindelse."

"Frimureriet er et saa mærkværdigt Phoenomen i Menneskehedens Historie, at man ikke kan fortænke Historiegranskerne i, naar de have tragtet efter at erfare denne berømte Ordens Oprindelse og Stiebne. Men, Udslaget har stedse ikke svaret til deres Granskning. Profanhistorien nævner først i vort Aarhundred dette Selskab, og naar de yngre Murere ikke engang vide, hvad Ordenen er, saa bliver det dem saa meget destomere

ubekiendt, hvad den var; alle andre verdslige Skribenteres Bestræbelser er derimod saa meget destomere forgiæves, som ingen Oplysning kan ventes udenfor Selskabets Archiver, og kun faa Personer tilstedes Adgang til disse Archiver, under den naturlige Betingelse, ingen offentlig Brug at giøre deraf."

Alligevel ere adskillige Hypotheser opkomne fra Tid til Tid om Frimureriets Historie, som altid have fundet deres Tilhængere. Nogle have paastaaet, at denne Orden er ældgammel, og at den allerede i de ældste Tider fører sit Navn. Andre derimod have udgivet den for at være en nyere Opfindelse; disse ville først datere den fra det syttende Aarhundreds Ende.

Efter en anden Fortælling skulde Frimureriet have sin Oprindelse fra et vist Broderskabs Korstoge, som skulde have dannet sig i det hellige Land, for at gienopbygge de af Sarazenerne ødelagte kristelige Kirker, og som skulle have opfundet hemmelige Tegn, for at kiende hverandre. Nu bleve de kaldte til Engelland af en engelsk Konge, hvis Navn Historien dog ikke nævner. Man antager om dette Broderskab, at det især har ladet sig være magtpaaliggende at bringe Bygningskunst, Musik, Billedhugger- og Malerkunst i Engelland i større Opkomst. Dronning Elisabeth holdt disse Forsamlinger for papistiske Sammenkomster, fordi Optagelsens

Cere-

Ceremonier have meget fælleds med den romerske Kirkes Ceremonier. For at betage Dronningen al Mistanke, forandrede man de gamle Ceremonier, og nu gior Fortælleren det Forslag: Ceremonierne skulle atter sættes paa den gamle Fod, til hvilken Ende en Forsamling af Brødrene fra alle Nationer vilde være nødvendig.

Der opstod endnu et andet Partie. Dette udledede Frimureriets Oprindelse fra Tempelherrerne. Om med Ret eller Uret, kunne og turde vi ikke afgiøre. Denne Paastand har foranlediget Undersøgelser om Tempelordenens Historie, Skiebne og Beskyldningerne imod den. Hr. Friedrich Nicolai har især anstillet en kritisk Undersøgelse herom. Men da hans Skrivt — den store Dybsigt uagtet, som det giorde — saa hyppigt misforstaaes; saa ville vi saa meget destomere levere en uindviklet Fremstilling af samme, som de mange Mellembemærkninger ganske vist alt for meget afbryde hans Ideers Gang, og man ogsaa maae indsee denne ikkemureriske Forestillings Ugyldighed, saasnart man kun tydeligt kan overse denne Mark.

Først og fremst forudsættes i denne Hypothes, som bevist, at Tempelherrerne vare udartede Gnostikere. Tempelherrerne havde et Billed, i Form af et menneskeligt Hoved. Om de endog havde havt Lærdommen om den eeneste Gud fra Sarazenerne, imellem hvilke

og de Christne, Krigen uagtet, i Korstogenes Tid, mangfoldige Forbindelser fandt Sted, som i det ringeste bragte en nærmere Kundskab om de modsidige Troessatser med sig; saa vilde det dog være modsigende, at antage, at dette Hoved skal have forestillet Mahomet, da Saracenerne just netop afvege fra andre Meninger i den ubilledlige Forestilling om Gud. Man kaldte dette Hoved Baphemetos, et Ord, der uden al Tvang, efter den allerstrengeste og rigtigste Derivation, har paa græsk den Betydning Viisdommens Daab. Dette fører Historiegranskeren til en i Korstogene meget bekiendt, og man kan hardtad sige yndet, kirkelig Sect, hos hvilke en saadan Viisdoms Daab ligeledes lærtes, nemlig Gnostikerne.

Gnostikerne nedstammede fra de iblant Jøderne saa bekiendte Kabbalister, som forestillede Gud, tænkt in abstracto, ved et Hoved uden Skiæg, den skabende Gud derimod, som et skiægget Hoved. Men, Gnostikerne forbandt med Kabbalisternes System endnu nogle egne Læresætninger, og troede det er sandt, at Jesus havde lidt, men kun under et Skinlegeme.

Et saadant Billed, som det bestrevne, var da høist sandsynligen det Hoved, Tempelherrernes foregivne Ideal, ved hvis Foreviisning man udraabte det arabiske Ord: Balla (Gud eller Guds Lys). Ved dette Billed, eller

ved

ved det Væsen, som det forestillede, sagde de, grønnes Jorden, blomstre Træerne; og den optagne Tempelridder, som maatte kysse det, kaldtes en Guds Ven, som kunde bede til ham, naar han vilde, uden at vende sig til et Mellemvæsen, Jesum eller en Helgen i den christelige Kirke.

Egentligen kaldte Gnostikerne vel sandt deres Lære Erkiendelse (Gnosis), ikke Viisdom (Metis). Men, Afstanden imellem Begreberne er ikke saa stor, som i Ordene; Erkiendelsen forlener Viisdom og en Gemyttets (Noos) Daab var bekiendt hos adskillige gnostiske Secter. Vilde man endnu drive Liigheden videre, saa vilde man endog finde den i den Magie man lagde Tempelherrerne til Brøde; thi ogsaa denne Beskyldning havde de fælleds med Gnostikerne.

Endnu lode sig vel flere Grunde angive for den hemmelige Læres Afledning i Tempelordenen fra gnostiske Grundsætninger. Men man kunde ogsaa fremføre mangfoldige modsigende Omstændigheder derimod. Men da vor Hensigt ikke gaaer videre end blot at oplyse Sagens Tilstand, blot at foredrage en berømt Mening, og fremstille den mere uforvirret end dens Opfinder; saa blive vi staaende ved den Sætning, som nu udledes af den, som en Følge: at Tempelridderne i de øverste Classer vare et gnostisk Selskab.

Tem-

Tempelordenen var tilsidst blevet udslettet. Men neppe havde Ordenens Ophævelse hemmet al Forbindelse imellem de enkelte Lemmer, en vis Sammenhæng kunde vel endnu blive tilbage, da Menneskenes Tilbøieligheder og Meninger ere uafhængige af udvortes Magt, i det ringeste kunde paa eengang ikke udslettes. Den store Anseelse, hvori Tempelordenen stod hos dens Samtidige, var Aarsag i, at dens Boliger kaldtes endnu udelukkende en lang Stund derefter, Bygninger eller Masoneier. Navnet i sig selv er stedse meget mærkværdigt; enten det saa nedstammer fra Byggen, eller det indeholder Begrebet om et sluttet Selskab. Alligevel er det ikke sandsynligt, at et virkelig sluttet Selskab af Tempelriddere har bestandig blevet ved at existere.

Men man bemærke, at Tempelordenen undergik i Aaret 1313; men i Begyndelsen af det 17de Aarhundred bebudede et andet Selskab sig, som foregav, at opføre sin nye Bygning paa eet, over et Aarhundred varende, og for 120 Aar siden udslettet Broderskabs Ruiner. Det er nemlig Rosenkreuzerne. Denne Omstændighed vilde i sig selv ikke være mærkværdig, naar man tager den uden Forbindelse med andre Omstændigheder og historiske Efterretninger. Men den fortiener Opmærksomhed, naar man sammenligner disse nye opkomne Rosenkreuzeres Lærdomme med det, som man nu

veed,

veed, og forudsætter som beviist om Tempelridderne. Da begge de første Skrivter af dette Broderskab skreves og udgaves, giorde de megen Opsigt, og besynderligen tildroge de sig den Tids saa hyppige Alchymisters Opmærksomhed, som besynderligen haabede at finde deres Regning derved. Ophavsmanden til hiint Skrivt Valentin Andreæ erklærede vel sandt, da han bemærkede de Optøger, som disse chymiske Sværmerier anrettede: at Leegen var forbie; men han satte til, han vilde lade Rosenkreuzes Broderskab fare, men han vilde vedblive Christi Broderfamfund. Blandingen med andre i hiin Tid herskende Systemer i Naturlæren og Philosophien udgiorde fem forskiellige Classer af hemmelige Forbindelser, som i sig selv vare meget afvigende fra hinanden, endog vel uden Forbindelse, holdt gienstidig ei med hinanden; men samtligen gave de sig Navnet af Rosenkreuzere. Det er nødvendigt, at lære at kiende disse fem Classer.

Her vilse sig: 1) Mystikerne eller Theosopherne. 2) Robert Fludd, Engellænderen, og hans Tilhængere. Hans Skrivter ere et System af medicinsktheologisk Philosophie. Man kunde vise enhver Sats, som forekommer i Fludds Skrifter, ligeledes hos Gnostikerne, som forekomme i Kirkehistorien, det undtagen, at Fludd har paa sin Maade videre udført, og endog nogenlunde anvendt meget paa Physiken. 3) Michael Majer

med

med sine Tilhængere. Denne Mand var en Alchymist; omendskiønt Ophavsmanden til Skrivtet Fama vidste ikke bedre Maade til at nedsætte den den Tid saa heftig grasserende alchymistiske Indbildning paa, end i det han gav at forstaae, at denne Kunst, hvis den virkeligen existerede, var ikke saa meget værd, som det menneskelige Kiøns Forbedring. 4) En anonymisk Forfatter, som ikke har Alchymien til Gienstand, men nærmer sig Andreæ mystiske Idee. 5) Det i Haag ved Pas 1622 værende hemmelige Selskab, som kaldte deres Stifter Christian Rose, og hvis Lemmer bare i Forsamlingerne et Guld Ordensbaand, ved hvilket hang et Guldkors med en Rose, men uden for deres Forsamlinger, en sort Silkesnor.

Det hører til et desto tydeligere Oversyn, at vi anføre nogle Steder af den Rosenkreuzeriske Sects Skrivter paa den Tid. I Aaret 1618, udkom en "vidløftig Opdagelse" af det oplyste Broderskab Christian Rosenkreuzes Collegium og Axiomer." Paa Titelen staae Sphære, Cirkel, Vinkelhage og andre mærkværdige Symboler. "Et Speil af den avlende og avlede Natur" indeholdes deri; efter en lang Bøn, ledes Læserens Opmærksomhed til den "Pansophie," der her skal meddeles, og hvad er det for een, denne saa høitideligt forkyndte Pansophie? — Det er Ordene: I Begyn-

gyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud — og Lyset skinner i Mørket, og Mørket begreb det ikke. — Endnu findes her et Kobberstik. Det forestiller en langagtig Firkant, som er betegnet paa begge de smale Sider nedentil med Aften, oventil med Morgen, paa begge de lange Sider med Middag og Midnat. I denne langagtige Firkant er et Malerie; det forestiller en aaben Mark. I Midten staaer Rosenkreuzercollegiumet i Skikkelse af en Bygning. Oventil har det et lidet Taarn, paa hvilket ere Fløie, og nedentil staaer det paa Hiul. Indgangen er paa en foran Porten mod Middag optrukken Broe. Mod Aften er Indgangen til Marken over en Broe, der gaaer over en Grav. Paa Aftensiden imod Middagssiden, i en Vinkel, seer man paa en Bakke, en knælende Vandrer, som har lagt sin Hat, Pillegrimsstav og Ransel fra sig. Han støtter sig paa et Anker, og udaf hans Mund gaae de Ord: Jeg erkiender min Uvidenhed. Denne Mand er udenfor Marken, han beder og haaber, at komme ind; maaskee veed han ikke at hitte Broen. Paa den anden Side, er ved Siden af Broen udenfor Graven en Brønd, betegnet Meningernes Brønd; i samme sidder en Mand endnu fast med Fødderne og holder sig ved et Reeb, som er trukket over en Rolle og er tilspændt fra et lidet Vindue paa Rosenkreuzercollegiet. Formodentligen den samme

Mand,

Mand, som staaer i denne Bogs Pandora: hvor han opløfter de tre første Fingre paa den høire Haand; og derved, at han sværger Taushed, trækkes han, som her forestilles, op af Meningernes Brønd. Begge disse Figurer ere udenfor Marken. Indenfor seer man tre Reisende, een til Hest og to tilfods; de synes at reise omkring Collegiet, uden at kunne finde Indgangen, fordi Broen er optrukken. Mod Middag er en høi Klippe. En Mand synes at ville springe ud over den, til den i Midten staaende Bygning, men han styrter ned, og derved staaer: Forhast dig ikke. Mod Midnat er en Klippe, der synes at være omgiven med Vand. Paa Klippen staaer Noahs-Ark, i hvilken to Duer flyve. Mod Osten er Jehovas Navn i et bevinget Skin over Skyerne, af hvilket en Haand staaer frem, som lader et Blylod falde, eller trækker det ved en fiin Traad paa Spiret af Rosenkreuzernes Bygning. De øvrige Sager, som endnu forestilles paa dette Malerie eller Tæppe, forbigaaes. Denne Fortegnelse vil visseligen forekomme Mange vidtsvævende, men Andre derimod ikke, som kunne give nøie Agt paa alle Omstændigheder. —

En anden Skribent siger: "ligesom jeg da nu forehaver min trebie Reise, og opholder mig i den aldeles ikke ubekiendte Stad Hagenau, og den fugtige Luft og

Regn

Regn forsinke mig i mit begyndte Løb." — Regnen hindrer Lyset, Lyset faaes ved Reiser.

Ved Pas Rosenkreuzernes Tid fremstod ogsaa den store Bacon af Verulam, som Videnskaberne have saa overmaade meget at takke. Man kan formode, at Fama og den hele Verdens almindelige Reformation, disse første Rosenkreuzerskrivter, have givet ham Ideen, i det ringeste en Tilskyndelse mere til sin Bog: Instauratio magna. Dog gik han en anden Vei. Rosenkreuzerne vare ingensinde for at Forbedringen i Videnskaberne skulde blive almindelig; de skulde være uforstaaelige for alle Mennesker, og kun en snevrere Committee af Philosopher skulde see Lærdommene uden Slør. Bacon derimod vilde have en Ende paa Philosophernes Charlatanerier, og var ikke for at noget skulde holdes hemmeligt. Han indklædede altsaa sine Ideer om Kundskabernes Fremme i en Roman, som han udgav paa engelsk og siden efter forøget paa Latin, under den Titel det nye Atlantis. Han digter deri, at et Skib lander paa en ubekiendt Ø Benfalem, paa hvilken fordum en Kong Salomona har regieret. Denne havde stiftet en stor Anstalt, som havde fort Navn af Salomonas Huus, eller de sex (Skabelses) Dages Collegium. Her vare anlagte umaadelige Anstalter til Kundskabers Fremme om Tingenes Aarsager og Egenskaber.

Der

Der vare dybe Huler og høie Taarne; store Huuse for at eftergiøre Lufttildragelser; botaniske Haver, Dyrindhegninger og deslige. En stor Mængde Lærde besørgede endelig, enhver i sit Fag, hvad han forstoed; de giorde Reiser, giorde Forsøg, skreve op og samlede, droge deraf Resultater, overlagde dem, og giorde dem bekiendte.

Denne Bacons store Idee, blandet med Ideerne om Rosenkreuzerne, fortsoer at virke mægtig paa Gemytterne. Adskillige Lærde forenede sig til Videnskabernes exoteriske Behandling, omtrent ved Pas 1646, og 14 Aar derefter opstod deraf det Londoner Videnskabers Selskab.

Men denne Fremfærd var ikke i den yndede Smag. Man vilde have Hemmeligheder og holde hemmeligt. Man indsaae med alt det Nødvendigheden af en bedre Naturkyndighed. For at bearbeide denne, men med den Grundsætning, at holde deres Fremskridt hemmelige, forenede andre Lærde sig, og havde den Hensigt, at bygge det salomoniske Huus, som det nye Atlantis havde beskrevet. Huuset skulde blive saa ubekiendt, som Bacons De Bensalem, det vil sige, Kundskaben om Tingenes Natur. De fremstillede deres Hensigt billedlig, først under Billedet af Hermes's gamle Stotter. Paa syv Trin steeg man derpaa til et firkantet deelt Gulv, for at betegne de høiere Kundskaber; endelig komme Sindbille-

derne

derne om de sex Dages Værk. Hvo som kiender de Regler, hvorefter Gud har ordnet sin Skabelse, eller Naturens Indre, han, sagde de, nærmer sig Gud; saavelsom ogsaa faaer omvendt Magt over Naturen, hver den uemlig, som ved inderlig Forening med ham, nærmer sig ham. Det var den da værende Gnosis i Engelland; altsaa atter Gnostikere.

Saavidt havde altsaa Traaden ledet os. Men hvoraf Navnet Frimurer? Svar: hvo som har Borger-Rettigheden i London, maae træde i et Laug. Dette hemmelige Selskab giorde altsaa vel i, at begive sig ligeledes i et Laug. Og da nu nogle Lemmer vare Murere, saa valgte hele Broderskabet Muurerlauget; og det saa meget destoheller, som man af mange Grunde ogsaa ved Foranledning af det salomoniske Huus, elskede Ideen om Bygningskunsten.

Men hvoraf Navnet Frimurer? — Fordi Lemmerne i alle Lauge i London kaldes frie og antagne. Man havde ogsaa megen Uret, i at lægge en besynderlig Vægt paa Ordet Mystery. I ældre Tider havde alle Lauge Hemmeligheder, for saavidt de holdte deres Fremfart hemmelig. Efter nogen Tid kaldtes alle Haandværkerne derfor samtligen Hemmeligheder (Metier fr. Mestiere ital. Mistery eng.) Endeligen tabte Be-

gre-

grebet i Engelland sig om Hemmeligheden, Ordet Mistery, hedde blot Laug.

Hvis man altsaa udaf dette Ord vilde slutte til Hemmeligheder, havde man Uret; det betyder Laug. Dette Laug (Mistery) nu kunde saa meget desmindre rose sig af en Hemmelighed (Mystery), fordi kort derpaa virkelig et hemmeligt Anliggende behandledes deri. Vel sandt, vi have her Oprindelsen til Frimurerselskabet overhoved; men, dets Uddannelse og mangfoldige Biforestillinger hidrøre blot fra det politiske System, som de fandt for godt at antage. *)

Man aftalte nemlig i Frimurernes fuldkomment harmoniske tænkende Selskab, Kong Carl II. Igjenindsættelse, hvis Fader 1649 var bleven henrettet. Adskillige Venner af det kongelige Huus, forenede sig ligeledes med dette Selskab, som de fandt fortrinlig brugbart til deres Hensigt. Men man maatte ogsaa her gaae tilværks med Tilbageholdenhed. Derfor nedsattes en hemmelig Committee; og da dens Hensigter havde intet fælleds med det salomoniske Huus, saa valgte den sig ogsaa Sindbilleder, som meget afvege derfra. De valgte heller Dødens

*) Vi sætte for megen Tillid til vore Læseres Dømmekraft, til at ledsage denne Hypothese med nogle Anmærkninger. Dens Urigtighed falder i Øjnene af sig selv; kunne de ypperlige Allegorier i den tredie Grad vel have en saadan Oprindelse? —

Dødens Tegn, de beklagede deres myrdede Herre (Carl I), de tilkiendegave det Haab, at hævne ham paa hans Mordere, de søgte atter at indsætte det tabte Ord (Kongens undveegne Søn); Ord (Logos) betyder desuden ogsaa Søn, saaledes kunde man altsaa her derhos hentyde til dette af Gnostikerne saa yndede Bibelens Udtryk. De kaldte sig Enkens (Dronningens) Sønner, og forandrede ligeledes Tegnene, *) men Tegnene havde besynderligen for de Reisende af vort Partie, stor Nytte. Historien viser os, at Carl II atter indsattes. Men Selskabet havde i Forveien endnu et ubehageligt Forfald, i det een af dets Tilhængere gik over til det modsatte Partie, og giorde dets Stilling meget kritisk; derfor foreslillede de, at Viisdom, Bøielighed, Selvopofrelse og Maadehold, vare nødvendige. De forandrede ligeledes atter deres Tegn.

Dette skal være den sande Historie til Frimurerselskabets Oprindelse og første Forandring, som udaf et esoterisk Selskab af Naturforskere, blev et hemmeligt Selskab af troe Undersaattere. Efterat dets Øjemeed 1660 var opnaaet, tog det 1663 adskillige Forholdsregler til sin Tarv. Politik, Sæder og Kunster, alt forandrede sig. Dets første Hovedøjemeed, at ove Naturkundska-

ben

*) Havde de da allerede forhen nogle?

den esoteriſk, fandt i Aaret 1680 ikke meer saaledes Sted, som ved Pas 1646. Det Londoner Videnſkabers Selſkab, var ogsaa blevet oprettet. Man maatte altsaa forandre, og toge istedet for Allegorien af det salomoniſke Huus — den af Salomons Tempel; maaskee fordi man just arbeidede paa Povelskirken i London. Dette skeete omtrent 1685. Det skal være vist, at Selskabet fortsattes: for at formindske det bittre Had, som Meningernes Forskiellighed nødvendigviis frembringer blant Menneskene; for at lade den Forskiel, som Religions, Stands, Kundskabers, Hensigters, og endog Nationernes Forskiellighed foraarsager, ingensinde udarte til Skilsmisse; for i dens Sted, at sætte broderlig Endrægtighed, forene Mennesker nærmere med Mennesker, og at hellige Murernes ærværdige Selskab til Foreningspunktet for Endrægtighed og Selskabelighed.

I Aaret 1723, udkom den første Constitutionsbog i London. Dens Forfatter var den berømte Naturkyndige Desaguliers, den Tid deputeret Stormester. I denne Bog nævnes kun Frimurerne i og omkring London og Westminster, men ingen andre. Denne offentlig udkomne Bog, vakte megen Opmærksomhed, og forvoldede, at 1725 den første Loge oprettedes i Paris af tre engelske Adelsmænd.

Ellers

Ellers finder man for dette Aarhundred ikke talt om Frimurerie. I Begyndelsen af samme, udkom en liden Ordbog i Engelland, hvori følgende forekommer:

"Murerord: hvo som har det, lider aldrig "Mangel; thi en Bank i en vis skotsk Loge "er til Bistand."

"Murertant: et forstilt Saar tæt over Al- "buen, for at forestille en brækket Arm ved "et Fald fra Stelladsen."

*** *** ***

Saavidt den ovennævnte af de Altonaer Ephemeriden oversatte Afhandling. — Oversætteren igientager her atter sin, oventil givne, Erklæring: at han paa ingen Maade befatter sig det allermindste med denne forblommede Materies Giennemgranskning og Drøftning. Man jevnføre i øvrigt om nysomtalte Materie (Frimureriets Historie) den 5te og 8de Side i Fortalen, og den 56 og 58de Side i det første Hefte eller Bind, af det i Berlin, 1802 udkomne Skrivt, under Titel: "Eleusinen des neunzehnten Jahrhunderts. Oder Resultate vereinigter Denker über Philosophie und Geschichte der Freimaurerei," 251 Sider, i 8vo. —

Endnn bør at anmærkes: at Overſættelſen af nær-værende Bacons Atlantis er deels efter den latinſke Ud-gave af hans ſamtlige Verker, i Leipzig, 1694 ved Sim. Joh. Arnoldi i Fol., deels efter den engelſke, i den 1ſte Deel af Doctor Medicinæ Peter Shaws (i 3 Tomer foranſtaltede) Udgave, 1733 i London i 4to. Den latinſke Udgave er vidtloftigere og langt fuldſtæn-digere, og hele Sider, f. Ex. fra Side 37 til 51 ſtaae blot i den latinſke, men findes derimod ikke i den en-gelſke Udgave.

Nogle Træk af Bacons Liv og Levnet, og Character som Skribent.

Frants Bacon, Baron af Verulam, Vicomte af St. Alban, Lord Storcanceller af Engelland, af Naturen begavet med de fortrinligste Siele-Evner, ved uafbrudt Flid, Undersøgelse og Granskning, bragte til Fuldkommenhed, fremstod, som den sande Philosophies Fader paa Verdens Skueplads.

Philosophiens Morgenrøde skimtedes ved hans Forgængeres, en Bruni og Cardans Bestræbelser. Dens klare Dag saaes og sees ved Verulams utrættelige Grublen og Skarpsindighed.

Opmuntret af sine Samtidiges en Tycho Brahes, Galileis, Keplers o. m. fl. umiskiendelige Fortieneſter af Videnskaberne, og bekiendt med Grækerlands Philosophie og Roms store Mænds Skrivter, betraade han Videnskabernes Bane, ikke som Efterligner, ei heller som Sectstifter, men som fri Mand og Kundskabernes Ven. At han skrev i Modersmaalet kan tilskrives disse, at ingen Green af Kundskaber udeluktes kan tilregnes saavel disse som hine. Herved sattes han i Stand til, paa den ene Side tydelig og bestemt at udtrykke sine Tanker, og paa den anden Side at udvide sine Kundskaber.

Ved at gaae frem paa denne Maade, blev han en udmærket Taler, en kyndig Lovkyndig, en fortreffelig Historieskriver, en berømt Læge, og en Philosoph, hvis Fortienester af Philosophien ere udødelige, og have, og ville gavne de sildigst kommende Slægter.

London var den 22de Januar 1560 hans Fødested. Hans Fader var Ridder Nicholas Bacon, Dronning Elisabeths Statsraad og Stor-Seglbevarer, hans Moder Ridder Anton Cooks Datter. Kløgt, Sindighed, Snildhed, udmærkede saaledes hans Ungdom, at Dronningen kaldte ham sin lille Seglbevarer. Cambridge modtog ham 12 Aar gammel, hvor han lagde Grunden til sine Kundskaber. I den engelske Gesandts Følge sendtes han til Paris, og i sit 19de Aar skrev han der ypperlige Jagttagelser om Europas Tilstand. Hiemkommen optoges han i Sagførernes Tal. Endskiønt han beskyttedes af Greven af Essex, forfulgtes han dog saaledes af Fiender, at han tog den Beslutning, at forlade Den. Greven skienkede ham et Landgods, og han blev. Kong Jacob den I Yndest vandt han saaledes ved hans uforlignelige Bog: "Videnskabernes Forbedring (de Augmentis Scientiarum,)" at han forfremmedes fra et Embed til andet, til han 1620 udnævntes til Vicomte af St. Alban. I den Tid udgav han hans "Nye Redskab (Novum Organum)." Ved Overtalelse og Foræringernes Tillokkelse, satte han Rigets Segl paa nogle Privilegier. Tiltalt herfor, saasom Skylden lagdes paa ham, tildømtes ham en Penge-

bøde, hans Navn udslettedes af Lordernes Tal, og han fængsledes. Strax efter gienkaldtes Dommen, han løslodes, og hans Ære tilkiendtes ham. Siden holdte han sig fra Hoffets og Rigets Forretninger, levede for Videnskaberne, og døde den 29de April 1626.

Unægteligen var Bacon en af de største blant dem, som ere fremkomne med Forslag til Videnskabernes Forbedring, og til Udvidelsen af den menneskelige Aands Synskreds. Paa en Tid, da Philosophien endnu laae lænkebunden under Scholastikens Herredom, opløftede han sig langt over sin Tidsalders Kundskabssphære, og trængte sig igiennem med Ørneblik til Indsigt i alle Kilderne til den da herskende Philosophies Mangler, og indslog tillige de rigtige Veje, som lede til sand Natur-Kundskab. Med dristigt Mod bortskræmmede han en ikke paa Erfaring bygget Philosophies Phantomer, og viiste det Tomme og Skuffende i de vilkaarlige Abstractioner, hvormed Scholastikernes Hovmod søgte at skiule for sig selv og for Verdens Øine, Manglen af reelle Begreber. Thi denne Sandhed passer sig paa Tidsalderen: "Hovmoden fylder Forstandens tomme Rum." Pope. Jo mere udannet et Aarhundred er, destomere indbilder det sig, at forstaae alt, hvad som er muligt at vide. "Endog i Philosophien, saaledes udtrykker Bacon sig selv herom: bekræftes da Grundsætninger, som sigte til en Indskrænkning af de menneskelige Kræfter og til en udkonstlet Fortvivlelse, der dræber ikke allene Indbildningskraftens

Livlighed, men ogsaa al Kappen efter at giøre Forsøg; blot fordi man af forfængelig Ærekiærhed vil have sin Kunst anseet for fuldkommen, og fordi man holder alt, der ikke allerede er opfundet, for umuligt." Scholastiken finder desuden i Sammenlænkningerne af uoverseelige Rækker af Ord, som blænde ved Dybsindigheds Skin, et alt for let Middel, til med en Dunst af høi og hemmelighedsfuld Viisdom, at qvæle hver Undersøgelsesaanden oprørende Følelse af det Tomme i dens Erkiendelse, og just derved at hindre enhver Geniets Opstand i en saadan Egn, som allene faaer Liv og Bevægelse af beskuende Kundskab. Men desto mægtigere vorder og da dets Flugt, naar det engang mægter at bryde gamle Fordommes Lænker, og i Naturens Skole at giøre et Blik i Rækker af Sandheder, som endnu viise sig for Aanden i en vis Afstand, lig hine yndige Udsigter, der fra Toppen af en Bakke ned ad aabne sig for Vandrerens Øje, i endnu halvskiulte Skiønheder i vidistrakte Egne. Dette var udentvivl den rige enthusiastiske Kilde, der virkede desto stærkere paa den brittiske Statsmands og Philosophs Genie; jo mere han ved sin Skiebne nødsagedes, til at søge den store Aands hele Næring og Tilfredshed i Sandhedens Undersøgelse, og besynderligen i Naturens Udgranskning. —

Bacon afdelede den menneskelige Kundskab i tre Hoveddeele, i Historie, Digtekunst og Philosophie (de Augm. Scient. Lib. 2. c. 1), som hos ham sigte til Sielens tre adskillige Ev-

ner, til Hukommelse, Indbildingskraft, og Dømmekraft. Hukommelsen samler de ved Fornemmelsen frembragte Begreber, som ere Kundskabens Materialier. Indbildingskraften ordner samme, og bringer dem i adskillige Stillinger, Forbindelser eller Billeder; Dømmekraften iagttager deres Forskiellighed, Forbindelser og gienſidige Forholde, og anstiller Betragtninger derom. Det sidste vedkommer egentligst Philosophien, som man har erklæret for "Erkiendelsen af alt det, som er," eller for "Videnskaben om de menneskelige og guddommelige Ting." Efter denne Forklaring, omfatter dens Gienstand den hele Verden, eller alle Ting. Den udforsker alt, hvad Menneskene ere i Stand til at erkiende om Guddommen og dens Verker, om sammes Væsen, Kræfter, Virkninger og Sammenbindelser. —

Paa denne Maade opførte han et Bygningsstellads til en nye umaadelig stor Bygning af Philosophie, hvorpaa man siden den Tid har bygt, og hvo veed? i hvor mange Aarhundrede endnu vil faae nok at bygge, om hvilket man endnu langt fra ikke, efter Voltaires Ord: (i hans Melanges de Litterature et de Philosophie Chap. 14) har Grund til at sige; at det er allerede blevet aldeles forslidt og unyttigt. Bacon er besynderligen ved de Anviisninger, som han giver, til ved Forsøg, at forfølge Naturen, for at gribe den paa Gierningen, blevet den nyere Naturlæres sande Fader, saavelsom overhoved ved sin Lære om In-

ductionen, til Stifter af hele Experimentalphiloso-phien. Imidlertid, blev denne Anfører og Forløber for den nyere Philosophie med alt det, ikke Hoved for nogen Sect. Dette var ikke overeensstemmende med hans Philosopheremaade, der arbeidede imod Systemernes Tvang, og hvis Hovedindhold var: "Seer, Mennesker! hvor lidet det er, som I veed, og det Utallige, i hvis Undersøgelse I endnu staae tilbage!" —

Hvad nærværende Bacons Nye-Atlantis angaaer; da gav denne Afhandling Anledning til, at nogle lærde Læger og Naturkyndige i Oxford begyndte at holde Sammenkomster til Naturhistoriens Fremme, indtil Carl II efter sin Thronbestigelse Aar 1660, confirmerede dette Selskab, meddelede det Privilegier, og gav det Navn af kongeligt. Vidtløftigere fortælles dette af Thomas Spraat, i hans det kongelige Londoner Videnskabers Selskabs Historie (paa eng. London, 1665, paa fransk, Genf., 1667). Omtrent paa samme Tid, opstod det florentinske Academie del cimento, stiftet 1657 til Naturvidenskabens Tarv af Storhertugen Leopold af Toskana. Man jevnføre ellers herom Jac. Brucker i hans: Historia crit. Philosophiæ, Lips. 1744, Tom. IV Pars Alt. pag. 663.

Frants Verulam Bacons

Roman,

Det Nye Atlantis*):

eller, en Plan til et Selskab til Videnskabernes Fremme.

I. Afdeling.

Indledningen til Reisen til et nyt Lands Opdagelse.

1. Efter et heelt Aars Ophold i Peru,**) seilede vi derfra til China og Japan, over Sydhavet;

*) Titelen er vienſynlig tagen af Platos Beretning om Atlantis, ſom nogle ville anſee for en Fabel, og andre for en virkelig Hiſtorie. See Platos Timæus, ligel. ſiden efter §. 26.

**) Fortællingen maa antages ſkreven af en philoſophiſk Spanier, den fornemſte af Skibsmandſkabet. See ſiden, §. 3, 11 o. ſ. v.

havet; og havde over i fem Maaneder en lykkelig, skiønt sagte og blid Medbør fra Osten: Vinden forandrede sig derpaa og blev adskillige Dage vestlig, saa at vor Fart kun var langsom, og vi havde stundom i Sinde at seile tilbage. Men nu reiste der sig stærke sydostlige Vinde, som forsloge os mod Norden; og vi skortede, saa sparsommeligen vi end havde taget det, Proviant. Da vi saaledes befandt os midt i den uhyreste Vand-Ørken af Verden, ansaae vi os selv for tabte, og ventede vor visse Død. Men vi opløftede vore Hierter til Gud, som viser sine Underværker i Havets Dyb; vi bad til ham, at ligesom han i Begyndelsen forsamlede Vandet under Himlene, og lod tør Jord komme frem; vi maatte nu saaledes opdage Land og ikke omkomme. Den næste Dag henimod Aften, bleve vi vaer foran os, imod Norden tykke Skyer, som gave os noget Haab; thi da den Deel af Sydhavet var aldeles ubekiendt, formodede vi at den kunde indeholde Øer eller Fastlande, som hidindtil ikke vare opdagede. Vi styrede derfor vor Cours did, og skielnede tydeligt Morgenen derefter i Dagbrækningen Land.

Skibets Ankomst i en ubekiendt Havn. Dets mennesekierlige Modtagelse.

2. Efter endnu en Times Seilads løbe vi ind i Havnen til en smuk Stad, som just ikke var stor, men vel bygt, og havde et behageligt Udseende fra Havet. Da vi længtes efter og strax bøde os

til

til at gaae i Land, saae vi Folk med Smaakieppe i Hænderne, som med Vink og Gebærder lode til at ville formene os det; dog uden nogen Støi eller Vildhed. Vi beraadsloge os herpaa med hinanden, hvad her var at giøre: da en liden Baad, med omtrent otte Personer i, i det samme kom seilende mod os; een af dem holdt en kort, guul, i begge Ender himmelblaa Stok i Haanden, og steeg uden at yttre noget Tegn til ringeste Mistillid ombord hos os. Da han saae en af os gaae sig imøde, trak han frem af Barmen og leverede ham en lille Rulle af guult, glat Pergament, *) hvorpaa var skrevet paa gammelt hebræisk, gammelt græsk, temmelig godt Latin, og paa spansk følgende Ord: "Jmaae ikke stige i Land og Jmaae see til inden sexten Dage at reise herfra; med mindre Jdertil faae videre Tillabelse: men hvis Jmangle frisk Vand, Levnetsmidler, Hielp til eders Syge, eller eders Skib at istandsættes, saa skriver op hvad Jbehøve, og vi skulle ikke nægte eder hver menneskekierlig Hielp." Denne Rulle var forsynet med et Segl, hvori stod nedhængende Cherubim-Vinger, og ved Siden af disse et Kors.

Betienterne tage ingen Douceur.

3. Da Statsbetienten havde leveret denne tog han bort, og lod allene en Tiener blive tilbage

*) Man har et Papir af dette Slags i Ost-Indien.

for at modtage vort Svar. Vort Svar var paa spansk, "at vort Skib trængte ikke til Istandsættelse; thi vi havde mere havt Havblik og Modvind, end Storme; men vi havde endeel Syge; saa at deres Liv, hvis de ikk fik Tilladelse til at gaae i Land, stoed i Fare." Vi giorde en særskilt Fortegnelse over det øvrige vi trængte til; og tilføiede, "at vi havde et lidet Forraad af Handelsvare, som, hvis de behagede at afhandle os dem, kunde afhielpe vor Trang, uden at vi faldt dem til Byrde." Vi bøde Tieneren en Foræring af nogle Ducater, og et Stykke carmoisinrødt Fløil til hans Herre; men han tog ikke derimod, og vilde neppe see det engang; han forlod os altsaa, og vendte i en anden liden Baad tilbage, der var kommen for at afhente ham.

En Øvrighed undersøger Sagen.

4. Omtrent tre Timer efterat vort Svar var affendt, kom (som det lod til) en Øvrighedsperson til os. Han havde en Kappe paa med vide Ærmer af Camelot, af en ypperlig og høi himmelblaa Farve; *) hans Underklædning var grøn, saavelsom Hatten, der var smukt opsat, i Skikkelse af en Turban; hans Haar hang neden for dens Skygger. Det var en Mand af et overmaade ærværdigt Udseende. Han kom i en liden Baad,

*) Man maa lægge Mærke til, at dette var en Farve, der indtil de nyere Tider manglede i Europa; i Særdeleshed i Lærredsfarverie.

Baad, der tildeels var forgyldt, tilligemed fire andre Personer, og fulgtes af en anden Baad, hvori omtrent tyve Mennesker sadde. Da han var kommen vor Skib paa et Bueskud nær, skete Signaler til os, at vi skulde sende vor Baad dem imøde; det giorde vi strax, bemandet med den fornemste Person iblandt os (een undtagen), og fire af vore Folk fulgte med ham. Da vi kunde være omtrent sex Alen fra deres Baad, befalede de os, ikke at nærme os videre. Vi adlød: og derpaa reiste den forhen beskrevne Standsperson sig op, og spurgte med en høi Stemme, paa spansk: "Ere I Christne?" Vi svarede ja; da vi saa meget desmindre frygtede os for denne Tilstaaelse, som vi havde seet Korset i Seglet paa det os tilstillede Document. Paa dette Svar reiste nysomtalte Mand sig, løftede sin høire Haand mod Himlen, og drog den langsomt tilbage til Munden; en Gebærde de bruge, naar de takke Gud, og sagde derpaa: "Hvis I ville aflægge Eders Eed ved Frelserens Værdskyld, paa at I ere ingen Søerøvere; og at I ikke, i de sidste forløbne syvretyve Dage have, lovlig eller ulovlig, udøst Blod; skulle I faae Tilladelse til at stige i Land." Vi sagde, vi vare alle villige dertil. Herpaa bragde een af dem, som fulgte med ham, der, som det lod til, var en Notarius, dette paa Papiret. Herpaa sagde en anden af hiin fornemme Mands Følge i samme Baad, efterat hans Herre havde talt til ham, høit: "Hans Excellence vilde lade Eder vide, at

det er ikke af Stolthed eller Fornemhed, at han ikke gaaer ombord hos Eder; men da man af Eders Svar seer, at I have mange Syge iblandt Eder, gav Stadens Sunheds Collegium ham den Advarsel, at tale med Eder i en Afstand." Vi bukkede os, og gave til Svar, at vi ansaae det som allerede var skeet for en stor Ære, og særdeles Menneskekierlighed; men haabede, at vort Skibsmandskabs Sygdom var ikke smitsom." Han tog derpaa tilbage.

En Notarius kommer ombord.

5. En liden Stund efter kom Notarius'en ombord paa vort Skib; han holdt en af Landets Frugter i Haanden, der lignede en Pomerants, men af en til det høirøde mere heldende Farve, og en overmaade behagelig Lugt. Denne havde han, lod det til, hos sig, som et Sikkringsmiddel mod Smitte. Han lod os aflægge vor Eed: "ved Jesu Guds Søns Navn, og Værdskyld;" og sagde os derpaa, at næste Dagen, Klokken ser om Morgenen, skulde en komme for at afhente og bringe os til (som han kaldte det), de Fremmedes Huus, hvor saavel de Syge blandt os, som vi andre, skulde faae al mulig Pleie. Ved Afskeden, tilbøde vi ham en Foræring; men han sagde smilende: "at han ikke burde tage to gange Betaling for eet og det samme." Herved forstod han, som jeg troer; "at han af Staten havde en tilstrækkelig Lønning; thi, som vi siden efter erfoer, kalde de en Embeds-

bedsmand, der modtager Douceurer "togange betalt."

Endeel af Skibsbesætningen gaaer i Land.

6. Næste Morgen tidlig, besøgtes vi af den samme Statsbetient, der var først hos os, med sin Stok; han sagde: han kom for at ledsage os til de Fremmedes Huus; og at han var kommet saa betids, paa det at vi kunde have hele Dagen til vore Forretninger. Thi, vare hans Ord, hvis I ville lyde mit Raad, skulle først nogle faa af Eder følge med mig, for at besee Stedet, hvorledes det bedst kan indrettes til Eders Bequemmelighed; derpaa kunde I hente Eders Syge, og de øvrige af Eder, som ønske at komme i Land. Vi takkede ham, og svarede, at Gud vilde vist belønne den Omhyggelighed, med hvilken han tog sig af ulykkelige Fremmede. Sex af os fulgte altsaa med ham; og da vi stege i Land, gik han foran, i det han først vendte sig om til os, og sagde paa en meget artig Maade: "at han kun var vor Tiener, og Ledsager." Han førte os giennem tre temmelig smukke Gader: og hele Veien igiennem vi gik, havde Folk samlet sig sammen i en Række paa begge Sider; men saa maneerlig, at de lode til at være komne, ikke for at undre over, men hilse paa os. Mange af dem udstrakte deres Arme lidt, i det vi gik forbi, som er deres Maade at hilse paa.

En

7. De Fremmedes Huus er en smuk og rummelig, af et Slags mere blaafarvede Mursteen end vore *) bygt Vaaning; med artige Vinduer, nogle af Glas, andre af oliemalet fint Lærred. Han bragte os først, nogle Trapper op, i en smuk Dagligstue, hvorpaa han spurgte os, om, hvor mange vi vare i Alt? Og hvor mange Syge vi havde? Vi svarede, vort hele Antal, saavel syge, som friske, udgiorde een og halvtredsinstyve, af hvilke sytten vare syge. Han bad os, om at have Taalmodighed, indtil han kom tilbage, som skeete omtrent en Time efter. Han ledede os derpaa hen for at besee de til os udseete Værelser, som vare nitten i Tallet, der vare indrettede saaledes, at fire af dem, som vare smukkere end de andre, kunde rumme fire af de fornemste af vort Selskab, som altsaa kunde boe hver for sig; og de øvrige rumme to og to sammen. Værelserne vare smukke, lyse, og anstændigt meublerede. Han ledsagede os derpaa til en lang Buegang, hvor han viiste os paa den ene Side sytten smukke Celler, med Afdelinger af Cedertræe. Disse Celler, i alt fyrretyve, vare indrettede til Sygestuer. Han sagde os ogsaa, at ligesom nogle af vore Syge kom sig, kunde de flytte af Cellerne i Værelserne; til hvilken Ende

*) Blaae Muursteen synes at være en Sieldenhed i Bygningskunsten, og deres Forfærdigelse synes ikke at være vanskelig. Hvis man ikke kan faae Jord, der i Brændingen bliver blaa; saa er den blaa Glasur almindelig.

de der vare ti Værelser endnu, foruden de allerede omnævnte.

De Fremmede maae ikke i tre Dage gaae ud.

8. Han bragte os derpaa igien tilbage til Dagligstuen eller Forsalen, og sagde til os, i det han et lidt opløftede sin Stok, (som er en Skik hos dem, naar en Betient tilkiendegiver Øvrighedens Befaling): "I maae vide, at det er Vedtægten i dette Land, at I fra i Dag af og i Morgen, som vi tilstæde Eder for at bringe Eders Folk og Sager fra Skibet, maae holde Eder inde i tre Dage. Men dette maa ikke sætte Eder i Bekymring, eller I maae derfor anse Eder for indsluttede; men dette skeer, for at overlade Eder til Eders egen Ro og Magelighed efter Reisen. I skulle ikke mangle det mindste; og fer af vore Folk ere beskikkede til at opvarte Eder, og besørge Eders Ærinder." Vi aflagde vore Taksigelser til ham herfor, med pligtig Hengivenhed og Ærbødighed; og sagde: "Man kiender visseligen til Gud i dette Land." Vi tilbøde ham ogsaa tyve Guldmønter; men han smilede ligeledes, og sagde allene, Hvad? togange Betaling! og forlod os i det samme.

Deres Mad og Drikke beskrives.

9. Et lidt efter bragtes vort Middagsmaaltid, som vi ansaae for bedre end den Spise, der faaes i nogen lærd Stiftelse, eller Collegium, som

vi

vi kiendte til, i Europa. Vi havde ligeledes tre Slags sunde og ypperlige Drikke; nemlig: Vin af Druer; en Drik af Korn, ligesom vort Øl, men finere og klarere *); og en Slags Most, lavet af en af dette Lands Frugter, en overmaade behagelig og forfriskende Drik **).

Deres Lægemidler tilkiendegives.

10. Man bragte os ogsaa til vore Syge, en stor Mængde af hine høirøde Pomerantser, der, som de sagde, vare et sikkert Middel mod Søe-Sygdomme ***). De gave os ligeledes en Æske med nogle visse smaae graae, eller hvidagtige Piller, hvoraf de bade at vore Syge vilde tage een hver Nat, naar de gik til Sengs; da disse ved denne Medicin, som de sagde, vilde paaskynde deres Helbredelse ****).

Skibsanførerens Tale til Mandskabet.

11. Dagen derpaa, efterat Uleiligheden med at bringe vore Folk, og Vare fra Skibet i Land, var

*) Verulam Bacon har i sin Afhandling Sylva Sylvarum mange Vink og Forslag til Forbedringer i disse Hensyn, under Artiklerne Drikke, Spise, Clarificering o. s. v.

**) Der kunde skee mange betydelige Forbedringer med de drikkelige Liqueurer. Dette er og berørt af Forfatteren paa adskillige Steder af nysnævnte Verk. See i Særdeleshed Artikelen Sukker.

***) See ovenfor §. 5.

****) De som kunde have Lyst til at kiende denne simple Slags Medicin her sigtes til, kunne, maaskee, blive i Stand til at giette den af Forfatterens Skrift, Historia Vitæ et Mortis.

var nogenlunde forbi, fandt jeg for godt at kalde vort Skibsmandskab sammen, og talte saaledes til dem: "Mine kiære Venner, lader os kiende os selv, og hvorledes det har sig med os. Vi ere Mennesker, kastede i Land, ligesom Jonas, ud af Hvalfiskens Bug; da vi vare ligesom begravede i Havets Dyb; og nu vi ere i Land, synes vi at være kun imellem Død og Liv; thi vi ere imellem baade den gamle Verden og den nye; og Gud allene veed, om vi nogensinde igien skulde faae Europa at see. Et Slags Underværk har bragt os hid; og der skal næsten et Mirakel til, om vi skal komme herfra. Lader os derfore, med Hensyn til vor forbigangne Frelse, og vor nærværende og tilkommende Fare, opløfte vore Hierter til Gud; og enhver gaae ind i sig selv. Vi ere desuden komne til et christeligt Folk, der er smt og menneskekierligt; lader os ikke paaføre os selv den Beskæmmelse, at vi vise for dem, vor Uværdighed, eller Laster. Der staaer endnu noget mere tilbage; thi de have, skiønt under Høfligheds Skin, indsluttet os i tre Dage inden disse Mure: hvo veed, om det ikke er, for at sætte vore Sæder paa Prøve? Og hvis de finde dem slette, at landforvise os paa Øieblikket; hvis gode derimod, da at forunde os længere Ophold. Thi de Folk, de have beskikket til vor Betiening, kunne jo have et vaaget Øie med os. Lader os derfor tee os selv saaledes, at vi baade kunne have Fred med Gud, og finde Naade for dette Folks Øine."

Dere-

Deres Svar.

12. Vort Selskab takkede mig eensstemmigen for min Advarsel; og lovede mig at leve ædrueligen og skikkeligen, uden at give nogensomhelst mindste Anledning til Forargelse. Vi tilbragte altsaa vore tre Dage paa en behagelig Maade, og i Roe og Mag; i Forventning af hvad der skulde paafølge.

Deres Syges Helbredelse.

13. I denne Tid, havde vi hvert Øieblik nye Glæde over vore Syges Helbredelse, som ansaae sig selv ligesom kastede i en guddommelig Sundhedsbrønd; de kom sig saa hurtigt, og saa fuldkommen. *)

Selskabet besøges af Opsynsmanden over de Fremmedes Huus.

14. Morgenen efterat de tre Dage vare forløbne, kom en Person til os, vi ikke havde seet før, klædt blaa, ligesom den første, med den Forskiel, at hans Turban var hvid, med et lidet rødt Kors i Spidsen. Han havde ligeledes en Krave om Halsen af det fineste Linned. Ved sin Indtrædelse, bukkede han sig lidt for os, og udbredede sine Arme. Vi hilsede ham igien paa en meget ærbødig Maade, da vi ventede af hans Mund vor Livs eller Døds Dom. Han ønskede at tale med nogle

*) Naar vil Lægekunsten i Europa komme i en saa lykkelig Forfatning? Man see Forf. "Livets og Dødens Historie."

nogle faa af os: hvorpaa ser allene bleve, og de øvrige gik. Han sagde derpaa, "Jeg er, hvad mit Embed angaaer, Opsynsmand over dette de Fremmedes Huus; efter mit Kald, en christelig Præst; og kommer for at tilbyde Eder min Tieneste som Fremmede; men fornemmeligen som Christne. Det jeg har at sige Eder, vil i mine Tanker ikke være Eder ubehageligt; Staten har givet Eder vidre Tilladelse til at være ser Uger i Land: dog maa dette ikke sætte Eder i nogen Bekymring, hvis Eders Anliggender skulde fordre en længere Tid; thi Loven er, i denne Henseende, ikke streng: og jeg haaber selv at forskaffe Eder Forlængelse, hvis Eders Anliggender udkræve samme. Dette de Fremmedes Huus er, maa jeg desuden sige Eder, for nærværende Tid, rigt; da det har oplagt Indkomster i de sidste syv og tredive Aar; thi saalænge er det siden, at nogen Fremmed kom hid; bekymrer Eder derfor ikke om noget; Staten vil sørge for Eders Udgifter, saalænge I opholde Eder her; og dette vil ikke have den mindste Indflydelse i Eders større eller mindre Ophold. Hvad de Handelsvare angaaer, som I have hidbragt, skulle I for dem faae sammes Værd, enten i andre Vare, eller i Guld og Sølv; thi det kommer os ud paa eet. Hvis I har ellers noget andet Forlangende, saa fordølger det ikke; thi vi have ikke i Sinde at nedslaae Eders Mod ved vort Svar. Jeg har kun dette allene at sige Eder, at ingen af Eder maa, uden særdeles Tilladelse,

delse, stierne sig over en Karan, det vil sige, en halv (dansk) Miil, fra Stadens Mure.

Deres Svar.

15. Vi svarede, efterat vi beundrende denne Artighed, havde en Stund betragtet hinanden, at vi vidste næsten ikke selv, hvad vi skulde sige, saasom vi manglede Ord til at udtrykke vor Tak, og at hans ædelmodige Tilbud havde forekommet alt hvad vi maatte kunne have at ønske; at vi syntes at have for os en Afbildning paa himmelsk Lykkelighed; da vi, for faa Øieblikke siden, udrevne af Dødens Strube, vare nu komne til et Sted, hvor idel Trøst smilede os imøde. Hvad den os paalagte Befaling angik, skulde vi ikke paa vor Side mangle at opfylde samme; saa umuligt det end var, at jo vore Hierter maatte brænde af Længsel efter at see sig vidre om paa denne lykkelige Jordplet. Vi lagde til, at vore Tunger skulde før hænge fast ved vore Læber, om vi nogensinde skulde kunne forglemme enten hans ærværdige Person, eller denne hele Nation, i vore Bønner. Vi bade ham ligeledes ydmygen om at ansee os som hans sande og oprigtige Tienere, med saa stor Ret og Skiel, som nogensinde gaves paa Jorden, i det vi tilbøde ham, og lagde vore Personer, og alle vore Eiendomme for hans Fødder. Han sagde han var en Præst, og saae kun paa en Præstes Belønning, som var vor broderlige Kierlighed, og aandelige og legemlige

Tarv.

Tarv. *) Han gik saaledes fra os, ikke uden Ømheds Taarer i sine Øine, og forlod os ligeledes som forvirrede og slagne af Glæde, da vi sagde til hinanden indbyrdes, at vi vare komne til et Land af Engle, som aabenbarede sig daglig for os, og forekom os med Trøst som vi ikke tænkte paa, endnu mindre kunde vente.

Selskabet besøges atter af Opsynsmanden, som underholder dem med en Fortælling om Den.

16. Næste Dags Formiddag henimod Klokken ti, besøgte Opsynsmanden os atter; og sagde, efter aflagt Hilsen, til os fortroligen, at han var kommen for at besøge, og fordrive Tiden med os. Han bad derpaa om en Stol, og satte sig ned. Vi andre, ti omtrent i alt, da de øvrige vare enten af de ringere Folk, eller vare gaaet ud, **) satte os omkring ham, da han begyndte saaledes. "Vi paa denne Ø Bensalem, (saa kalde de den i deres Sprog), have den Fordeel, formedelst vor eensomme Beliggenhed, de vore Reisende paalagte Tausheds Love, og da vi sielden modtage Fremmede; at vi kiende de fleste Dele af den beboede Verden, men ere selv hardtad ubekiendte for andre. Da derfor den, som veed mindst, er meest skikket til Spørgsmaal, synes det rimeligere, at I spørge mig, end Jeg Eder."

Dens

*) Ligger det ikke i Tingenes Natur, at Mennesker kunde efterligne dette Exempel?

**) Da de nu havde Tilladelse dertil; see oventil §. 14.

Dens Omvendelse til Christendommen.

17. Vi svarede, at vi takkede ham ydmygst for denne Tilladelse, da vi let af det vi allerede havde iagttaget, kunde slutte os til, at der var intet i Verden der mere fortiente at kiendes, end deres lykkelige Des Forfatning. Men først og fremst, sagde vi, siden vi vare komne sammen fra Jordens fierneste Kyster, og haabede sikkert engang at mødes i Himlen, ønskede vi at faae at vide, hvo der havde været Nationens Apostel; og hvorledes den var bleven omvendt til Christendommen? Man kunde læse af hans Ansigt, at han optog vel dette Spørgsmaal, og sagde: I knytte mit Hierte til Eder, ved at spørge mig om dette først; thi det viser, at I først tragte efter det himmelske Rige: og jeg vil derfor med Fornøielse og i Korthed tilfredsstille Eders Nysgierrighed.

Underverket, hvorved dette frembragtes.

18. "Omtrent tyve Aar efter vor Frelsers Himmelfart, saaes om Natten af Indvaanerne i Renfusa (en Stad paa den østlige Kyst af vor De), det var en taaget, men derhos behagelig Nat, nogle Mile fra Kysten ude i Havet, en stor Lysstøtte; ikke conisk, men i Skikkelse af en Cylinder *). Den opsteeg af Havet i en anseelig Høide mod Himlen:

paa

*) Man bemærke her et Underverks sande Natur: da al Lue naturligviis stiger pyramidisk fra Jorden, formedelst Dunstkredsens Tryk; saa at en cylindrisk Støtte af Lys er, paa Jord, overnaturlig. See nedenfor §. 19.

paa Spidsen af samme stoed et stort Kors af Lys, mere glindsende end Støttens Legeme. Over dette Syn flokkedes naturligviis Stadens Indbyggere paa Strandbredden, og stode forbausede. Tilsidst satte endeel af dem sig i et Antal smaae Baade, for at komme det nærmere. Men da Baadene vare komne i en liden Afstand fra Støtten, kunde de ikke roe videre. Nu befandt sig til al Lykke paa een af Baadene en viis Mand af Salomons Collegium, *) hvilket, mine kiereste Brødre, er saa godt som dette Riges Die. Denne, da han en Stund opmærksomt havde seet paa, og andægtig betragtet denne Støtte og Kors, faldt han ned paa sit Ansigt, reiste sig derpaa paa sine Knæe, opløftede sine Hænder mod Himlen, og bad paa følgende Maade."

En Bøn af et Medlem af Salomons Collegium ved Synet af Underværket.

19. "O Gud, Du Himmelens og Jordens Herre, Du har af Din Naade værdiget Medlemmerne af vor Orden, at kiende Din Skabelses Værker, og dens Hemmeligheder, og at skielne, saavidt som Mennesker kunne, imellem guddommelige Underværker, Naturens Værker, Kunstens Værker, og alle Slags Bedragerier og Skuffelser: **) jeg erkiender her og bevid-

*) See mere om dette Collegium sidenefter, II. Afdeling.

**) De Forskiel her giøres, kunne, maaskee, ikke for nøiagtig nok iagttages af Philosopher.

bevidner for dette Folk, at den Ting vi nu see, er Din Finger, og et sandt Underværk: og, da som vi lære i vore Bøger, Du aldrig fremvirker Underværker, uden til et guddommeligt og ypperligt Diemed; thi Naturens Love ere Dine egne Love, fra hvilke Du ikke afviger, uden ved store Anledninger; saa bede vi Dig paa det ydmygste om at giøre dette store Tegn lykkeligt for os, og af Din Barmhiertighed, at skienke os dets Fortolkning og Brug, hvilket Du tildeels hemmelig lover os, ved at sende os det."

Miraklets Fremgang, og dets Opfyldelse; i Overleveringen af en Bog, indeholdende det Gamle- og Nye-Testament.

20. Da han saaledes havde endt sin Bøn, fandt han strax, at Baaden han var i, var atter flydende; de andre derimod, laae ligesom fastbundne, og da han forklarede det som en Forvisning om Tilladelse til at nærme sig, lod han Baaden sagte og tavs roe henimod Støtten. *) Men før han kom hen til den, brast Støtten tilligemed Lys-Korset, og udspredede sig overalt i ligesom et Firmament af Stjerner; disse forsvandt ligeledes kort efter: og der blev intet andet tilbage end en liden Kiste af Cedertræe, der var ikke det allermindste vaad, uagtet den flød.**) I For-

*) Man bemærke her, hvorledes man bør nærme sig guddommelige Hemmeligheder.

**) Dette Mirakel synes ganske at udgiøre eet Stykke; ikke Flikkeværk, som er falske Mirakelers Særkiende.

I Fordelen af dem, som var ham nærmest, voxede der en liden gron Palmegreeu. Da den vise Mand havde taget Kisten med største Ærbødighed i sin Baad, aabnede den sig af sig selv, og man fandt i den en Bog og et Brev, begge skrevne paa fiint Pergament, og indsvøbte i fiint Lærred. Bogen indeholdt alle det Gamle- og Nye-Testamentes canoniske Bøger, saaledes som I have dem; (thi vi vide hvad Eders Kirker antage); tilligemed Aabenbarigen selv; og nogle andre Bøger af det Nye-Testament, som vare ikke paa den Tid skrevne *); og hvad Brevet angaaer, da var det saaledes lydende:

St. Bartholomæi Brev.

21. "Jeg Bartholomæus, den Høiestes Tiener, og Jesu Christi Apostel, paamindes af en Engel, som aabenbaredes for mig i et straalende Syn, at jeg skulde betroe denne Kiste til Havets Bølger. Jeg bevidner derfor og erklærer for det Folk, hvor Gud vil befale denne Kiste at drive; at paa den samme Dag kommer Saliggiørelse, og Fred, og Kierlighed til dem, fra Faderen, og den Herre Jesus."

Et

*) Formodentligen St. Clements, St. Ignatii og Polycarps Breve; men dette skulde være et overraskende Tillæg til Miraklet, og et uimodstridigt Beviis paa dets Guddommelighed, at Bøgerne skulde eies forud, og modtages forinden de bleve skrevne; eller de menneskelige Forfattere af dem, maaskee, vare til. See i Bacons Værk: de Augmentis Scientiarum den 28 Afdeling om Lærdommen om den aabenbarede Theologie, eller Gudslære.

Et nyt Underværk, baade med Bogen og Brevet.

22. Et stort Mirakel frembragtes ogsaa baade med Bogen og Brevet, ikke uligt hiint Gud viiste Apostlerne med Tungemaalenes Gave; thi ikke allene de Indfødte, men de Hebræer, Perser, og Indianere, som paa den Tid vare paa Den, læste enhver Bogen og Brevet, som om de havde været skrevet i deres eget Tungemaal. Og saaledes befriedes dette Land, mine Brødre! fra Vantroe, ved en Kiste, og ved den hellige Bartholomæi apostoliske og miraculeuse Sendelse. Her standsede han, og et Bud kaldte ham fra os.

Samtalen med Opsynsmanden begynder paa nye.

23. Næste Dag kom han til os igien, kort efter Middagsmaaltidet, og giorde Undskyldning, for at han saa hastig blev kaldet fra os; men foreslog nu at ville oprette samme igien, hvis vi fandt hans Selskab underholdende. Vi svarede, at det var os saa behageligt, at vi tænkte hverken paa forbigangne Gienvordigheder, og tilkommende Farer, saalænge vi hørte paa ham. Vi føiede til, at en Times Samtale med ham, opveiede i vore Tanker hele Aar af vort forrige Liv. Han bukkede; og efterat vi igien havde sat os, sagde han: Godt, det tilfalder Eder, at spørge.

Det Spørgsmaal fremsættes, hvorledes denne Ø blev bekiendt med hele den øvrige Verden, imedens den selv blev ubekiendt.

24. En af vort Selskab, fremkom efter en kort Standsning, med den Bemærkning, at der var

en

en Sag vi vare ikke mindre begierlige efter at erfare, end spørge om, for ikke at tiltage os for megen Dristighed; men, opmuntrede af hans Artighed, vilde vi vove at fremsætte den; bedende ham om, hvis han ikke fandt den passende til at besvare, dog alligevel at tilgive, skiønt han forkastede samme. Vi sagde, vi bemærkede vel, og erindrede ret godt, det han havde behaget at fortælle, at denne lykkelige Ø e, omendskiønt den kun for faa er bekiendt, kiendte alligevel selv Verdens fleste Nationer. Vi indsaae klart, at det forholdt sig saaledes, da de forstode E u r o p a s Sprog, og kiendte vore Stater og Anliggender; da vi derimod i E u r o p a, efter saa mange og i den senere Tidsalder foretagne Seiladser havde ingensinde hørt det allermindste til denne Ø e. Her smilede Opsynsmanden venlig, og sagde: vi havde giort vel i at forlange Tilgivelse for et Spørgsmaal, hvoraf det lod, som vi ansaae denne Ø e for et Land af Troldmænd, der udsendte Luftaander til alle Kanter, for at bringe dem Kundskab om andre Lande. Vi svarede med al mulig Ydmyghed, dog med Miner af Overbeviisning, *) at vi vidste han sagde dette allene for Spøg; at vi vare tilbøielige nok til at troe der var noget overnaturligt ved denne Ø e, men dette var snarere af en E n g l e- end T r o l d - A r t; men for at sige Hans Excellence den rene Sandhed, hvad der bragte os til at tage i Betænkning at fremsætte dette Spørgsmaal,

*) Her vises et Exempel paa en stor Hemmelighed i a r t i g t S a m q v e m.

maal, var ikke en saadan Tanke, men blot fordi han havde tilforn givet Vink om, at dette Land havde søgt, at sætte sig i Sikkerhed ved vise Tavsheds-Love med Hensyn til Fremmede *). Han svarede, I have en god Hukommelse; og det er derfor ogsaa, i Henseende til det jeg nu vil fortælle, min Pligt at fortie nogle særdeles Omstændigheder, som vilde være lovstridigt at aabenbare; men det jeg tør sige, kan være mere end nok, for at tilfredsstille Eders Videlyst.

Opsynsmandens Svar.

25. For omtrent tre tusende Aar siden, eller et lidt meer, vare Seiladserne i Verden, besynderligen til fierne Lande, større end i vore Dage;**) det er os heller ikke ubekiendt, hvor mange I, i den senere Tid har foretaget. Men, hvad enten saa Exemplet med Arken, der frelste de overblevne Mennesker fra den almindelige Syndflod, gav dem dette Mod til at give sig ud paa Havet, eller hvad der var Grunden dertil, saa er følgende sandt.

Phoe-

*) See oventil, §. 14.

**) Der synes at være nogle dunkle Vink herom i Historien; og de besynderlige Omstændigheder som siden efter anføres, kunne fortiene deres Betragtning som ere bedst kyndige i den gamle Historie, Fordbeskrivelse, og Chronologie. Man raadspørge den almindelige Historie; fra de tidligste Tidsberetninger, til de nærværende, hvis man vil have en mere særdeles Kundskab om de historiske Kiendsgierninger som her omtales.

Phoenicierne, og besynderligen Tyrierne, eiede store Flaader, Carthagerne havde deres Nybyg, som er endnu videre mod Vesten. Mod Osten, var Seiladsen ligeledes stor fra Egypten og Palæstina. China, og det store Atlantis, som I kalde Amerika, havde den Tid ligeledes en stor Mængde af anseelige Skibe, omendskiønt de have nu allene Junker og Canoer. Denne De havde, som man kan see af troværdige Krøniker, paa den Tid, femten hundrede stolte Fragtskibe. Herom have I kun liden eller ingen Historie; men vi have tilstrækkelig Kundskab derom. *)

Jerusalem besøgtes meget af alle Nationer.

26. Paa denne Tid, besøgtes dette Land af alle de ovennævnte Nationers Skibe, og hidbragte jevnligen Mennesker fra andre Lande, der ikke vare Søefarende; saasom Persere, Chaldæere, og Araber; saa at næsten alle de navnkundige Folkeslag tyede til os; og af disse have vi endnu den Dag i Dag nogle Levninger, og Smaaestammer. Og, hvad vore Skibe angaaer; saa foretage de mange Reiser, saavel til Eders Stræde, som I kalde Herculis Støtter, som til andre Deele af Middelhavet og det atlantiske Hav; saasom Peguin, (den ældste Stad i China), eller Cham-

*) I Skriftet "den tyrkiske Spion" findes mange historiske Steder, som man sielden finder hos andre Forfattere, der kunne oplyse adskilligt her sigtes til; der er langt fra saa fabelagtig, at det aldeles ikke kan hiemles, eller at det jo ikke har en temmelig Sandsynlighed.

Chambalaine, og Quinzy, mod de østlige Have, saa langt som til Bredderne af det østlige Tartarie.

Amerikas gamle Tilstand, og Mexikanernes og Peruvianernes to store Krigstog.

27. Næsten paa samme Tid, og et heelt Aarhundred derefter, blomstrede Nationerne i det store Atlantis. Thi uagtet Beskrivelsen, som en stor Mand hos Eder har skrevet, *) som at Neptuns Efterkommere for Ex. skulde have nedsat sig der, er aldeles poetisk og fabelagtig; saa er dog saa meget vidst, at det store Atlantis, saavel Peru, den Tid kaldet Coya, som Mexika, den Tid kaldet Tyrambol, vare mægtige Kongeriger for deres Hære, Flaader og Rigdomme: saa at de næsten paa een og samme Tid, foretoge begge to store Søetog; Mexikanerne giennem det atlantiske til det middellandske Hav, og Peruvianerne over Sydhavet til vor Øe. Og hvad det første Tog angaaer, der var til Europa, synes den samme Skribent blant Eder at have hørt en Fortælling derom af den egyptiske Præst han taler

*) Den store Mand her menes, er formodentlig Plato, som i sin Timæus indfører en Samtale imellem en egyptisk Præst, der giver Salomon en Beretning om de græske Oldsager, hvorom Grækerne selv havde ingen mundtlig Overbeviisning. Og han fortæller blant andet de særdeles Omstændigheder om det store Atlantis, deres Konge, Krigsstyrke, Oversvømmelse, o. s. v. som vor Forfatter her synes temmelig at have benyttet. See Plato's Timæus.

taler om; thi der var sikkert noget i denne Fortælling. Men om de gamle Athenere indlagde sig den Ære at bortjage, eller ødelægge denne Krigsstyrke, derom kan jeg ikke sige noget bestemt; men det er vist, at hverken Skibe eller Folk kom nogensinde fra denne Reise tilbage. *) Det merikanske Krigstog mod os, vilde heller ikke havt et bedre Udfald, hvis deres Fiender ikke havde været desto menneskekierligere. Thi da Kongen her paa Den, ved Navn Altabin, en viis Mand, og en stor Kriger, kiendte baade sin egen og sine Fienders Styrke, afskar han deres Landingstropper fra deres Skibe, fratog dem, med en overlegen Magt, deres Flaade og Leir, og tvang dem til Overgivelse uden Sværdslag; og da de nu engang vare i hans Vold, lod han sig nøie med at de blot aflagde deres Eed, paa at de ingensinde mere vilde føre Vaaben mod ham, og lod dem fare i Fred. **)

Deres Landes Oversvømmelse.

27. Men Guds Hevn fulgte snart paa disse stolte Foretagender; thi inden mindre end hundrede Aar derefter, gik det store Atlantis næsten alde-

*) Naar man lægger de adskillige Dele af følgende Fortælling sammen, synes de at være en rigtigere, eller rimeligere Beretning om Amerikas vankundige og barbariske Forfatning, da det først opdagedes af Europæerne, end vi finde i Almindelighed i Historien.

**) Her vises et ypperligt Exempel paa krigersk Klogskab tilligemed christelig Medynksomhed.

aldeles til Grunde og ødelagdes; ikke af et Jordskielv, som hiin nysnævnte Skribent paastaaer; thi denne hele Landstrækning hiemsøges kun sielden af Jordskielv, men af en særskilt Syndflod eller Oversvømmelse; da disse Lande have endnu den Dag i Dag, langt større Floder, og høiere Bierge, hvorfra Vandene nedstrømme paa Sletterne, end nogetsomhelst Land i den gamle Verden. Denne Oversvømmelse var, sandt nok, ikke dyb, paa de fleste Steder, maaskee ikke over fyrretyve Fod; saa at, uagtet den i Almindelighed ødelagde Mennesker og Dyr, reddede alligevel nogle faa af Skovenes vilde Indboggere Livet. Ogsaa Fuglene frelstes, da de toge deres Tilflugt til de høie Træer eller paa Biergene.

Følgerne deraf for Indbyggerne.

28. Hvad Menneskene angaaer, da, uagtet deres Boliger vare paa mange Steder langt høiere end Vandene, vedvarede Oversvømmelsen alligevel saa længe i Dalene, saa at de som ikke druknede, maatte tilsætte Livet af Hunger og Mangel. Det er altsaa ikke at undre over, hvis Amerika er saa lidet befolket, og Indbyggerne raae og vankundige, da det er tusende Aar yngre end den øvrige Verden; thi saa stort er Tidsrummet mellem den almindelige Syndflod, og Amerikas særskilte Oversvømmelser. *) De faa overblevne Mennesker, som

*) Her er en Prøve paa Forfatterens Skarpsindighed i at forklare Naturens Værker af Phænomener; og hvor alene

som vare blevne tilbage paa Biergene, kunde kun skaffe Landet liden Befolkning; og da de vare raae og vilde, (ikke som Noah og hans Sønner, Jordens fornemste Familie), kunde deres Afkom ikke faae af dem Videnskaber, Kunster, og Cultur til Arv. Da de ligeledes i deres Biergboliger havde været vante til at beklæde sig med Dyrehuder, saa vare de, da de siden efter kom ned i Dalene, hvor de fandt Heden utaalelig, og kiendte intet lettere Klædemon, nødte til at gaae nøgne. De fandt allene stor Fornøielse i at bære Fuglefiær; en Skik de ligeledes antoge af deres Forfædre paa Biergene, lokkede dertil af den utallige Mængde Fugle, som tyede til de høitliggende Egne, medens Dalene og de lave Sletter vare oversvømmede af Vande. Og ved denne store Tildragelse, ophørte vor Handel med Amerikanerne, med hvilke vi, da de laae os nærmest, dreve meest Handel. *)

Seiladsens Aftagelse i paa hinanden følgende Aarhundrede.

29. Hvad de øvrige Verdens Deele angaaer, er det klart, at Soefarten i de paafølgende Aarhundrede

---

allene Gisning kan haves, kunde det være passende, at fremsætte den paa en opdigtende Maade; saaledes at man tilbørlig skielner sikker og sund Philosophie fra den giettende, som man alt for ofte skadeligen har sammenblandet.

*) Synes denne Beretning om Ameika ikke i visse Henseender bestyrket ved Hannos Periplus, eller Omseiling? See Dr. Hooks Afhandling om Jordskielv, Side 373—375.

brede aftog overalt, lange Reiser tabte man aldeles af Sigte. Herover kom andre Nationers Folk, som I, ikke uden af en Hændelse til os. Men da med alt det vor Skibsfart, i Tal, Styrke, Søefolk, Lodser o. s. v. er ligesaa stor som før; saa ville I maaskee undre over, hvorfor vi sidde uvirksomme hiemme; dette bringer mig til at besvare Eders Hovedspørgsmaal.

Hvorfor Indboggerne paa Bensalem ikke reise, og en Fortælling om deres Konge Solomona.

30. Omtrent for nitten hundrede Aar siden regierede en Konge paa denne Ø, hvis Minde vi fremfor alle Mennesker meest høitagte, og tilbede, ikke overtroisk, men fordi han, skiønt en Dødelig, var som et Redskab i Guds Haand for os. Hans Navn var Solomona; og vi anse ham for vor Nations Lovgiver. Denne Konge havde et høit Hierte, uudforskeligt af Godhed, og som aldeles lagde Vind paa at giøre sit Kongerige blomstrende, og sine Undersaatter lykkelige. *) Da han derfor tog i Betragtning, 1) hvor tilstrækkelig hans Land, uden nogen fremmed Hielp kunde ernære sig selv; **) da det er fem tusende sex hundrede Mile i

Om-

*) Heri ligger en lønlig Underviisning for Kong Jakob den første, som Forfatteren ofte kalder Engelands Salomon, og som han raadede til at blive sit Lands Lovgiver, ved at foretage sig at samle sammes Love, og til mange andre ædle Godgiørenheds, Hæderfuldheds og Udødeligheds Handlinger.

**) See det trettende Supplement til hans Skrift: de Augmentis Scientiarum.

Omkreds, og overmaade frugtbart; 2) da han ligeledes fandt at Skibsfarten kunde fordeelagtig bruges til Fiskerie, Transport, og til Handel paa visse os nærliggende, og under vore Love staaende Smaaøer; og 3) overveiede sit Lands paa den Tid blomstrende Tilstand, der paa tusende Maader kunde forværres, men neppe nogenlunde forbedres; saa troede han at intet manglede i hans ædle og heltemodige Planer, end at give de i hans Tid saa heldigt stiftede Indretninger Varighed. *)

De Love han udgav imod Fremmedes Komme.

31. Blant sine andre Grundlove, gav han de vi have, som forbyde Fremmede at komme i Landet, som paa den Tid kom hyppige, uagtet efter Amerikas Ulykke; for at forhindre Nyeheder og Blandinger af Sæder. En lignende Lov, der forbyder Fremmede at komme i Landet, uden Tilladelse, er ligeledes i China, og er til endnu; **) men det er der en Sag af ingen Vigtighed, og har giort Nationen nysgierrig, vankundig, feig og taabelig; vor Lovgiver gav sin Lov en anden Characteer. Thi først, har han ingen Post overseet, som han skyldede Menneskeheden, i det han har sørget for ulykkelige fremmede Reisendes Understøttelse. Her reiste

*) Hvad dette var, vil snart erfares.

**) Jesuiterne have fundet Leilighed til at komme ind; fornemmeligen under Navn af Læger, Astronomer, Mathematikere o. s. v.

reiste vi os alle op, og bukkede. Han blev ved. Da vor Konge ligeledes desuden ønsker at forbiude Menneskekierlighed og Politik med hinanden; *) og ansaae det for stridende mod Menneskekierlighed, at Fremmede skulde holdes tilbage mod deres Villie; og stridende mod Politik, at de skulde vende tilbage, og aabenbare deres Kundskab om vort Land; gav han den Anordning, at af de Fremmede som fik Tilladelse til at lande, kunde saa mange som ønskede det, reise naar de lystede, de derimod som attraaede at blive her, skulde tilbydes fordelagtige Vilkaar, og Staten skaffe dem Leilighed til Underholdning. Hans Forsynlighed i denne Omstændighed strakde sig saa vidt, at vi nu, saa mange Aarhundrede siden, kan ikke mindes noget Skib, der foretrak at vende tilbage, og kun tretten Personer allene, til forskiellige Tider, valgte paa vore egne Skibe at vende tilbage. Hvad disse saa kunde have berettet om os veed jeg ikke; men I kunne troe, at hvadsomhelst de have sagt, kunde ikke blive anseet for andet end en Drøm. **)

Loven

*) En ypperlig Lære for Fyrster!

**) Man kan her neppe holde sig fra at tænke paa, hvor let det er for en Mand af Genie, at give de usandsynligste Ting et Skin af Troværdighed; og, med det samme, at betage al Leilighed til Opdagelse; Opdigtelse er derfor en farlig Ting i Philosophien, med mindre den tilstaaes aabenbare. Havde visse Philosopher, Reisende o. s. v. baaret sig saaledes ad, kunde sund Forstand have været en mere almindelig Ting, end vi finde den er i vore Dage.

Loven om de Indfødtes Reiser.

32. Hvad vore egne Besøg i fremmede Lande angaaer. fandt vor Lovgiver for godt, aldeles at sætte dem Skranker. Men saaledes har det sig ei blant Chineserne, som reise hvorhen de lyste. Dette viser nokſom, at deres Lov om at forbyde Fremmede at komme i deres Land, er en Lov af Mismod og Banghed. Men denne vor Tvang har allene en beundringsværdig Undtagelse; da den vedligeholder de Fordeele, der reise sig af et Samqvem med Fremmede, og undgaae Uleiligheden. I skulle faae Sammenhængen hermed at vide, omendskiønt jeg herved vil synes at skeie ud et lidt fra Materien her omtales; men I ville snart finde at det hører hertil.

Stiftelsen af Salomons-Huus, eller, et Philosophisk Selskab.

33. Iblandt vor Konges ypperlige Indretninger, var den (som har den fortrinligste Rang) Indretning af en Orden eller Selskab, som vi kalde Salomons-Huus; den ædelste Stiftelse paa Jorden, og dette Kongeriges herlige Lys. *) Det er bestemt til Guds Værkers og Creaturers Betragtning. Nogle troe, at det med

en

*) Hele Fabelen synes fornemmeligen at være bleven opfunden for følgende Plans Skyld til et Philosophisk Selskab, hvis Indretning viser det meest skarpsindige og omfattende Genie. See herefter, II. Afdeling.

en liden Forandring bærer hans Navn, som om det skulde hedde Solomonas-Huus. Men vore Arkiver skrive det som det udtales; det synes derfor at betegne Hebræernes, hiin vise Konge, som er navnkundig hos Eder, og os ikke ubekiendt; thi vi have nogle Deele af hans Værker som I ikke har, i Særdeleshed den Naturhistorie han skrev om alle Planterne, fra Libanons Ceder af indtil Isopen, som voxer paa Væggen; og om alle Ting som have Liv og Bevægelse. Dette leder mig til den Tanke, at vor Konge, der fandt sig selv, i mange Henseender, liig Hebræernes, hin vise Konge, som havde levet mange Aar før ham, ærede denne Stiftelse med hans Navn. Og jeg hælder saa meget mere til denne Mening, fordi jeg finder i overmaade gamle Historier, at denne Orden, eller Selskab, kaldes stundom med det Navn, Salomons-Huus, og stundom de syv Skabelses-Dages Collegium; hvorover jeg troer fuldt og fast, at vor ypperlige Konge havde lært af Hebræerne, at Gud skabte Verden, og alt det som i den er, i det Tidsrum af syv Dage; og derfor, da han stiftede dette Huus, for at undersøge og opdage alle Tings sande Natur til Verdens Bygmesters større Ære, gav han det ogsaa det andet Navn. Men lader os igien begynde Materien hvor vi slap.

Dette Selskabs Lemmers Sendelser.

34. Da Kongen forbød sine Undersaatter al Seilads, undtagen til de Steder, som staae under

hans

hans Herredomme, gav han ikke destomindre den Anordning, at to Skibe skulde hvert tolvte Aar udrustes til forskiellige Reiser, og hvert Skib have en Sendelse (Missien) af tre af Salomons-Huuses Broderskab ombord. Disse overdroges ene og allene at bringe paalidelige Efterretninger tilbage om de Landes Forfatning og Tilstand, som de faae Befaling til at besøge; med et mere umiddelbart Hensyn til hele Verdens Videnskaber, Kunster, Manufacturer, og Pgafund; og at forskaffe os ligeledes ved deres Hiemkomst Bøger, Instrumenter og alle Slags Modeller. Naar disse Skibe havde sat Salomons-Huusets Medlemmer i Land, skulde de reise tilbage, og Sendelsen forblive udenlands, indtil den afløses af en nye. *) Disse Skibe ere, foruden de nødvendige Levnetsmidler, allene ladede med Skatte til Medlemmernes Brug, for at kiøbe slict, og at belønne saadanne Personer, som de finde for dett. At sige Eder Maaden, hvorpaa de almindelige Matroser, uden at opdages, komme og blive i Land; hvorledes de fordølge sig under adskillige Nationers Navne; eller til hvilke Stæder disse Reiser ere bestemte; de Pladse, hvortil nye Sendelser skikkes,

*) Giøre Jesuiterne ikke noget lignende? Og kan Philosophiens Opkomst skee i alle dens Grene, med mindre den samme Forholdsregel rages af philosophiske Lande? See Indledningerne til hans Skrift de Augmentis Scientiarum, 4 Afdeling.

kes, vore Folk altsaa treffe hinanden', og andre deslige Omstændigheder, er mod min Pligt. Det vilde desuden til Eders Spørgsmaals Besvarelse hverken kunne sige fra eller til. Men vi drive, seer I, paa denne Maade en Handel, ikke for at faae Guld, Sølv, Juveler, Silketøier, eller Specerier; men for Guds første Skabelse, Lyset; det vil sige, for at skaffe os Oplysning og Kundskab om dets Vært og Fremme i alle Jorderigs Egne. *)

Opsynsmanden tager Afsked.

35. Da han havde sagt dette, taug han; vi andre giorde det samme; da vi rigtig nok vare forbausede over at høre saa forunderlige Ting fortalte med saadan Sandsynlighed. Og da han mærkede, at noget laae os paa Hiertet, som vi ei vilde frem med, forekom han os høfligen med Spørgsmaal om vor Reise, og Eventyrer; og endte tilsidst med at sige, at vi giorde vel i at overlægge med hinanden, hvad Tid vi behøvede til vort Ophold; og sagde, at vi derfor ikke skulde være i nogen Forlegenhed; thi han tvivlede ingenlunde om, at han jo kunde forskaffe os saa megen

*) Heri ligger maaskee den største Hindring for Videnskabernes Fremme, nemlig den herskende Lidenskab efter Vinding; at tale alvorlig om denne Materie, er næsten nok til at giøre sig mistænkt for ikke at have sin fulde Sands. Og alligevel forinden Vinding vil blive blot Menneskets anden Betragtning, har man Grund til at troe, at Philosophiens største Fordele ville vorde uhøstede. See Fabelen om Atalanta forklaret i Bacons Skrivt Sapientia Veterum.

gen Frist tilstaaet, som vi kunde ønske. Herpaa reiste vi os alle op, og bøde os til at kysse Sømmen paa hans Klædning; men han vilde ikke tillade os det, og tog Afsked.

Virkningen af denne Nations Tilbud til Fremmede.

36. Da det nu var kommet ud blant Skibsmandskabet, at Staten pleiede at tilbyde saadanne Fremmede, som vilde nedsætte sig der, fordeelagtige Vilkaar, kunde vi med Nød og neppe overtale nogen af dem til at passe Skibet; eller forhindre dem fra at gaae strax hen til Opsynsmanden, for at forhøre Vilkaarene. Men med megen Vanskelighed holdt vi dem tilbage, indtil vi kunde mellem hinanden blive enige om, hvad vi videre skulde foretage.

II. Afdeling.

En almindelig Skildring af Nationens Characteer.

1. Vi ansaae os nu selv for frie, da vi ikke behøvede at frygte for nogen Fare, og tilbragte Tiden overmaade behageligt; da vi besaae alle Seeværdigheder i Staden og de omliggende Steder; og vi giorde Bekiendtskab med mange af de fornemmere Classer, hos hvilke vi fandt saa fin en Levemaade, Frihed, og Belevenhed mod Fremmede, at vi let kunde være blevne fristede til at forglemme alt det vi havde kiert i Fædrenelandet. Vi stødte hvert Øieblik paa Ting, som fortiente al Opmærksomhed; og i Sandhed gaves der nogetsteds i Verden et Speil, der kunde tildrage sig Menneskenes Øine; saa maatte det findes i dette Land, der, i Følge alle de Efterretninger vi indhentede, ikke har sin Lige i Henseende til Love, Skikke, Statskunst, Philosophie, og Sædelighed. *)

Beskri-

*) Muligen havde Forfatteren i Sinde at have beriget denne Fabel med ikke allene en Samling af Lovemen

2. "Det hændte sig en Dag, at to af vort Selskab indbødes til en saakaldet Familiefest. At høitideligholde en saadan Fest, kan med Føie kaldes en meget from, naturlig og ærværdig Skik; og er uden Tvivl et Beviis paa denne Nations Ejegodhed. Det forholder sig med den saaledes. I Følge Landets Love har enhver Indbygger Tilladelse til at feire denne Fest, som har tredive levende Slægtninge, der alle maae have fyldt deres tredie Aar. Festen holdes paa Statens Bekostning. To Dage før Festen, kalder Hovedet for Familien, som de kalde Tirsan, tre af sine Venner, dem han vælger efter eget Tykke, til sig; og Øvrigheden i Byen eller Flekken, hvor Festen holdes, beærer ham desuden med sin Nærværelse; men den hele Familie af begge Kiøn maae være tilstede. I disse to Dage beraadslaaer Tirsanen med disse sine Venner og Øvrighedspersoner om Familiens Tarv. Er der nu Uenighed og Tvist i Familien, søge de at bringe det til Forlig og Venskab. Er nogle af Familien komne tilagters, eller befinde sig i ulykkelige Omstændigheder, optænker man Raad til at hielpe

men af Skikke og moralske Lærdomme; som alt sigtede til at giøre en Nation lykkelig og politisk philosophisk. Det er aabenbart, at denne Plan ikke udførtes. Maaskee adskillige særdeles Omstændigheder som her mangle, kunde suppleres af Thomas More's Utopia. Man jevnføre hvad en Samling af Love i denne Henseende angaaer: "En Fortsættelse af det nye Atlantis;" trykt i London, 1660.

hielpe og skaffe dem Livets Nødvendigheder. Men ere nogle af den hengivne til Laster, eller føre et slet og ørkesløst Liv, anke de derover og give dem en Snibbe. Man fatter ogsaa en Beslutning i Hensende til Giftermaale og den for enhver meest passende Levemaade, andre lignende Anliggender forhandles og afgiøres ligeledes. Øvrighedspersonerne ere derfor Bisiddere, for at de med deres Embedsværdighed kunde stadfæste og see Tirsanens Beslutninger og Befalinger iværksatte, hvis nogen af Familien viiste Ulydighed. Dette sidste er (saa stor en Lydighed vise de imod Naturens Orden), desuagtet et meget sieldent Tilfælde; Tirsanen udvælger nu ogsaa en af sine Sønner, der bestandig skal være i Huuset hos ham, og som desaarsag hedder Vinrankens Søn. Grunden til dette Navn faae vi siden at see. Paa Festdagen efter Gudstienesten, lader Tirsanen sig see i en stor Gaard, hvor Høitidelighederne gaae for sig. Denne Gaard har kun een Tilgang i øverste Stokværk. Midt foran Væggen staaer en Stol og et Bord med Klæde paa; oven over Stolen er en rund eller oval Himmel af Viinranker udspændt; Viinranken er af en hvidere Farve end sædvanlig, og ikke Poppeltræets Blade ulig; vi kalde den Sølvfarve, men den er smukkere end hiin; thi den er grøn om Vinteren. Himmelen er smukt vævet af Sølv- og Silketraade af forskiellige Farver, som slynge sig om Viinranken; som oftest er Arbeidet giort af en af Familiens Døttre; dens øverste Deel, et tyndt Net, skiules af Silke

og

og Sølv; men Himmelen selv er en naturlig Viinranke, af hvilken Familiens Venner, naar Festen er endt, finde Fornøielse i at plukke Blade og Grene. Omringet af hele Familien, triner Tirsanen frem, Mandkiønnet foran og Qvindekiønnet bagefter. Har Familien en Stammemoder, som den har at takke for Livet, tager hun en Plads paa den høire Side af Stolen paa en tillukket Plads med Løndøre og Vinduer, hvor hun sidder uden at sees. Saasnart Tirsanen træder ind, sætter han sig paa Stolen; hele Familien opstiller sig langs med Væggen, der er opført rundt om Gaarden, enhver efter sin Alder, uden Hensyn til Kiøn. Saasnart han har sat sig (en ikke liden Folkevrimmel har imidlertid, dog uden Støi, samlet sig) kommer strax derefter fra et lavere Stokværk Taratamen, som hos dem betyder en Herold. To Ynglinge følge ved Siden af ham, af hvilke den ene bærer en Rulle af fiint, guult Pergament, den anden en gylden Viindrue paa en lang Stængel. Heralden og begge Ynglingerne ere iførte Silkekapper af vandblaae Farve; men Heroldens Kappe er broderet med Guldstraaler, og den er saa lang, at den fejer Jorden. Heralden bukker sig lidt tregange, gaaer ligehen til Trappen, og tager der først Rullen i Haanden. Rullen er et kongeligt Document, og indeholder en Gave af adskillige Indkomster, Rettigheder, Fritagelser, og Æresværdigheder, som skienkes Familiens Hoved; den har altid til Overskrivt: "til N. N. vor elskelige Ven og

Gield-

Gieldner," en Titel Kongen allene i dette Tilfælde giver. De sige nemlig, at Kongen kun er en Skyldner til den som har bidraget til Folkemængdens Formerelse. Seglet, som hænger ved dette Document, er Kongens Billed, stukket i Guld; og uagtet saadanne Documenter udfærdiges efter Pligt og Lovens Medfør, saa forandres de dog efter Omstændighederne, eller efter Familiens Størrelse og Anseelse. Herolden læser Documentet op med lydelig Stemme; og under Læsningen reiser Tirsanen sig op, understøttet af to af sine Sønner, han dertil har udvalgt; Herolden triner nu op ad Trappen, og leverer Documentet i Tirsanens Haand, hvorved alle Tilstedeværende istemme et høit Frydeskrig, der i deres Sprog betyder: "Held Folket i Benjalem!" Herolden tager derpaa af den anden Yngling Druen, hvilken som før lagt, er af Guld, baade Stængel og Drue; Druerne ere deiligt farvede, og purpurrøde, hvis der ere flere af Mandend af Qvindekiønnet, med en liden Sol i Toppen; ere der derimod flere Fruentimmere, ere Druerne grønne med en tiltagende Maane. Druernes Antal svarer til Familiens Størrelse. Herolden giver ogsaa hiin Guldgreen til Tirsanen, som strax overleverer dem til den Søn, han tilforn har udvalgt til at blive i Huset hos sig, og han bærer den altid, som et Hæderstegn foran Faderen, naar denne lader sig see offentlig, og deraf har Sønnen, som ovenmældt faaet Navnet, Viin-

ran-

tankens Søn. Naar denne Festlighed er tilende, begiver Tirsanen sig bort, og atter efter et kort Ophold, hen for at spise, hvor han sidder allene under Baldachinen, og hvor ingen af Børnene, af hvad Alder og Værdighed de end maatte være, have Tilladelse til at sidde hos, med mindre han er et Medlem af Salomons-Huus. Familiens Mandfolk giøre Opvartning ved Bordet. De, som giøre dette, falde paa Knæe, naar de række ham noget, Fruentimrene derimod, staae rundt om ved Væggene. I den lavere Deel af Gaarden staae Borde allevegne for Giæster, som opvartes med megen Anstand og god Orden. Ved Enden af Maaltidet, som endog ved de største Høitideligheder ikke varer over en halv Time, synges høitidelige Sange, indrettede efter Componistens Smag; (thi de have de bedste Digtere), hvis Indhold gaae altid ud paa at lovprise Adam, Noah og Abraham, af hvilke de to første vare hele Menneskekiønnets Fædre, og den tredie de Troendes Fader; de slutte altid med Taksigelser for vor Frelsers Fødsel, ved hvem alle Jordens Slægter ere velsignede. Naar Maaltidet er endt, begiver Tirsanen sig atter bort, og forføier sig til et affides Sted, hvor han beder i Løndom; derpaa kommer han trediegang frem, for at velsigne alle sine Børn, som staae omkring ham, ligesom før; derpaa kalder han enhver af dem ved Navn til sig, efter Godtykke, i Almindelighed efter Alderen. Enhver som fremkaldes (Bordene ere alle-

rede

rede tagne bort), falder strax paa Knæe foran Stolen. Faderen lægger nu sin Haand paa hans Hoved, og velsigner ham med disse Ord; "Benjalems Søn, eller Benjalems Datter, din Fader siger: Han ved hvem du indaander Livets Aande, taler til dig: Velsignelser fra den evige Fader, fra Fredens Fyrste og den hellige Aand komme over dig, og din Vandring herneden være lang og god!" Denne Velsignelse giver han enhver. Hvis nogen af hans mandlige Afkom fortrinligen har udmærket sig ved Dyder og Fortieneſter, at sige, naar de ikke ere over to, kalder han dem efter denne almindelige Velsignelse, særskilt til sig; og løftende sine Hænder i Veiret, siger han til dem som staae for ham: "Min Søn, jeg glæder mig over din Fødsel. Tak Gud, og vedbliv indtil Enden!" Han giver ham tillige en Halskiæde, i Skikkelse af Kornar, som han siden efter altid bærer foran paa Turbanen eller Huen. Naar dette er forbi, tilbringe de den hele øvrige Dag med Musik og Dands, og andre lignende og sædvanlige Lystigheder. Paa denne Maade høitideligholde de Festen.

Bekiendtskab med en Jøde sammesteds, som fortæller om Landets Lode.

3. Faa Dage derefter, sluttede jeg et fortroligt Bekiendtskab med en Kiøbmand i Staden, ved Navn Joabin. Det var en omskaaren Jøde. De have nemlig, nogle faa jødiske Stammer, som nu leve iblandt dem, der have fri Religionsøvelse;

en

en Tilladelse de saa meget lettere kunde faae, da disse Jøders Sæder ere meget forskiellige fra de øvrige Jøders i andre Lande; thi da andre Jøder bære gierne Nag til Christi Navn, og nære et hemmeligt og indgroet Had til den Nation hos hvem de boe; saa tillægge derimod disse Jøder vor Frelser mange store Egenskaber, og elske Folket i Benſalem inderligt. I det mindste pleiede den Mand, jeg taler om, altid at tilstaae, at Christus var født af en Jomfrue, og at han var mere end et almindeligt Menneske; han pleiede at fortælle, at Gud havde sat ham over Seraphim, som omgave hans Throne. Han kaldte ham ogsaa undertiden Mælkevejen, undertiden Messias, og nævnede ham med andre lignende store Navne. Omendskiønt alle disse Navne ere langt under Christi guddommelige Høihed; saa ere de dog meget forskiellige fra de øvrige Jøders Maade at omtale ham paa. Hans Roes over Landet Benſalem var umaadelig; han stoed endog, efter en Tradition af nogle Jøder som havde levet der, i den Formening, at Folket i Benſalem nedstammede fra Abrahams anden Søn, som han kaldte Nachar; ja at Moses havde ved en hemmelig Cabala givet de Love, som Folket i Benſalem endnu adlyder; og at Messias, naar han ved sin Ankomst grunder sin Religion i Jerusalem fra sin Throne; vil sætte Kongen i Benſalem ved sine Fødders Fodskammel, og de øvrige Konger i en lang Afstand. Disse jødiske Drømmerier tilsidesatte, var han med alt dette en meget klog, lærd og dybtgrandskende

kende Mand, og vel bevandret i det Benſalemſke Folks Love og Vedtægter. Tilfældigviis ſagde jeg engang, iblandt andet, at jeg havde fundet megen Fornøjelſe ved den Fortælling, jeg havde hørt af nogle af vore Folk om Benſalems Skik at høitideligholde Familiefeſten, og jeg yttrede den Tanke, at jeg ingenſinde havde hørt tale om en Feſt, der var ſaa ſmuk og naturlig. Men da Familiernes Tilvæxt reiſer ſig af ægteſkabelige Forbindelſer; ſaa ønſkede jeg af ham at underrettes, om ſaavel deres Love og Vedtægter i Henſeende til Giftermaal, ſom om Ægteſkabs Skilsmisſer fandt Sted, og endelig om Mangkonerie var forbudet hos dem? ſaaſom Nationer, der ſørge ſaa meget for Folkeformerelſen, i Almindelighed tillade Mangkonerie. Han ſvarede hertil: Du roſer ſandeligen ikke uden Grund Familiefeſten, ſom er en fortrefflig Indretning. Vor Erfarenhed har ogſaa godtgiort, at de Familier, ſom have taget Deel i Feſtens Velſignelſe, have altid ſiden havt et forunderligt Held. Men hør nu vel efter, og jeg vil fortælle Dig hvad jeg veed. Du maa vide, at der neppe findes et kydſkere Folk under Solen end Folket i Benſalem, et Folk ſaa reent og uplettet, at jeg næſten kunde kalde det Verdens Møe. Jeg mindes at have læſt i en europæiſk Bog om en af Eders hellige Eneboere, ſom ønſkede at ſee Skiørlevnets Aand, og at en lille hæslig og afſkyelig Morian viiſte ſig for ham; havde han derimod ønſket at ſee Benſalems Kydſkheds

Aand,

Aand, vilde udentvivl en deilig og herlig Cherub have ladet sig see. Intet er saa indtagende og hos Menneskene beundringsværdigt, som dette Folks Kydskhed. Du maa derfor vide, at her hverken gives Kipper, Skiøger eller deslige, ja vi undre os ikke uden Afskye, over at I taale sligt i Europa. Man siger, at I forstyrre Egteskabers Natur; thi de ere indstiftede som et Middel mod sandselig Lyst, men sandselig Lyst er som en Spore til Egteskab. Kunne Menneskene nu derimod paa en uemmere Maade tilfredsstille deres vanartede Begierligheder, ville Egteskaberne næsten ikke mere finde Sted. Man seer derfor utallige Mennesker hos Eder, som ikke gifte sig, som heller føre et ureent og vellystigt Skjørlevnet, end bære Egteskabets hæderlige Aag. Mange, som gifte sig, giøre det desuden saa silde, at Ungdommens Blomst og Styrke er borte. Gifte de sig tilsidst, hvad er da deres Egteskab andet end en reen Handel? De ønske Familie, Udstyr og Rang, vel ogsaa Afkom, men ansee det sidste af mindre Vigtighed: og aldrig tænke de paa den trofaste ægteskabelige Enighed imellem Mand og Kone, som var Egteskabets første Væsen. Det er heller ikke muligt, at Mennesker som saa letsindigen bortødsle en stor Deel af deres Alder og Kraft, kunne sætte Priis paa at faae Børn, som ere den anden Deel af os selv. Holder endog Egteskabets Baand, mon det da, som Tilfældet dog burde være, derfor gaaer bedre, naar slige Udsvævelser taales paa Grund af en Nødvendighed?

Ingen-

Ingenlunde! Endog i Ægteskabet yttre sig de samme Lyster til Ægtestandens Skændsel og Vanære. Hverken den gifte eller ugifte straffes for Skiørlevnet. Hang og Lyst til Bolerie, og her giøres Udyd til en Kunst, giør Ægteskab til en Flauhed, og ligesom til en Byrde og et Hoverie. Man siger, at I forsvare og taale dette, for at kunne undgaae større Onder, for Exempel, Hoer, Voldtagelser, unaturlige Lyster og deslige; men denne Grund anseer man for lidet bevendt, og man kan ligne det med Loths Adfærd, som gav sine Døttre til Priis, for at hans Giæstevenner ikke skulde fornærmes. Man paastaaer fremdeles, at der vindes lidet eller intet derved, da de samme Laster og onde Tilbøjeligheder alligevel vedblive og tage Overhaand; forbudne Lyster ligne en Ovn, hvor Luen ved Lukningen slukkes, men brænder naar den aabnes. Vi finde derfor, som sagt, ingensteds saa stor en Kydskhed som i dette Land. Det er derfor blevet et Ordsprog hos os: "den utugtige har ingen Agtelse for sig selv." Agtelse for sig selv, for Gud og Religionen er det stærkeste Baand paa alle Laster.

Fortsættelse af Jødens Fortælling om Lovene.

4. Nu taug Jøden, denne ypperlige Mand, et Øieblik. Jeg, uagtet jeg havde mere Lyst til at høre paa ham end til at tale, iagttog alligevel Velanstændigheden, og sagde allene, for ikke ganske at tie i de Øieblikke han taug: "at jeg vilde anvende de Ord paa ham, som Enken i Sarepta sagde til

Eli-

Elias: at han var kommen for at bringe os til at tænke paa vore Synder;" og at man oprigtigen maae tilstaae, at der er større Ret i Bensalem end i Europa. Han takkede for min Mening og fortsatte sin Tale saaledes:

Bensalems Ægteskabs Love.

5. "Vi have ogsaa Love i Henseende til Ægteskab, som ere meget forstandige og gode. Mangkonerie taales ikke. Disse Love bestemme, at intet Bryllup maa holdes eller nogen Ægteskabspagt sluttes, førend en Maaned fra den Tid af, da begge førstegang saae hinanden. Ægteskaber imod Forældrenes Villie ere vel ikke ugyldige, men straffes med Arvs Fortabelse; thi ogsaa Børn af slige Ægteskaber miste to tredie Deele af Arven. Jeg har endog læst i en europæisk Bog, der handlede om en opdigtet Stat, at man tillod dem som ville indgaae i Ægteskab, at see hinanden nøgne *). Dette billige vi ikke. De ansee det for en Forhaanelse, om der ikke blev noget af Giftermaalet, naar de havde lært at kiende hinanden saa nøje. De bruge derimod, da man ofte finde hemmelige Bræk baade hos Manden og Fruentimmeret, som siden kunde gjøre Ægteskabet ulykkeligt, en artigere Skik. Den bestaaer deri: i Nærheden af enhver

*) Det er udentvivl Mores Utopia, trykt paa lat. Helmst. 1672. 4. Side 102—3. Man jevnføre herom Artikelen Demokrit i den anden Deel af: "navnkundige Grækeres Biographier, Khn. 1801, Side 221.

hver Bye ere to Damme, som hedde Adams og Evas Damme, hvor een af Mandens Venner og en af Fruentimmerets Venner have Tilladelse til at betragte dem, naar de bade sig hver i sin Dam.

Et Budskab om en Forstanders Ankomst, fra Salomons-Collegium.

6. Medens vi samtalede, kom en Mand, der saae ud som et Bud, og var iklædt en guldbrodert Kappe, han vilde tale med Joden. Han vendte sig nu til mig og sagde: "Jeg beder, undskyld mig, jeg skal strax være her igien." Tidlig den følgende Morgen kom Joden atter til mig; han var som det lod til i godt Lune og sagde: i Gaar kom et Sendebud til Øvrigheden her i Byen, som bragte den Efterretning, at een af Fædrene af Salomons Huus vilde komme hertil om syv Dage. Det er nu alt tolv Aar siden, at vi saae nogen af dem her. Hans Ankomst hertil skal skee paa en høitidelig Maade, men Aarsagen til hans Komme er ubekiendt. Jeg skal drage Omsorg for, at Du og Dit Selskab kunne faae en god Plads, hvorfra I kunne tage Høitideligheden ved hans Indtog i Øjesyn. Jeg takkede ham og sagde: at dette Budskab om hans Ankomst var mig meget behageligt.

Forstanderens Indtog.

7. Forstanderen, eller Faderen for Salomons Huus holdt sit Indtog paa den bestemte Dag.

Dag. Det var en høi, midaldrende og smuk Mand, med et menneskekierligt Aasyn. Han var klædt i en Kiole af fiint sort Tøi, med viide Ærmer og en Kappe. Hans indere Klædemon var af det fineste og hvideste Lærred, og naaede lige til Fødderne; han bar ogsaa en Halskrave af det smukkeste Linned. Hans Handsker vare kostbare og prydede med Ædelstene; Skoene vare hyacinthfarvede og af heelt Silke. Halsen var bar lige til Skuldrene. Hatten havde Skikkelse som en Hielm, eller en Montera, som Spanierne sige, under hvilken Haarene hang nedkæmmede og i en smuk Orden. Det var sort, ligesom hans Skiæg, der var klippet rundt. Han blev baaren i en prægtig Portochaise, et Slags Bærestoel uden Hiul; to Heste prægtigt pyntede med himmelblaat Silke, indvævet med Guld, understøttede Bærestolen paa begge Sider tilligemed tvende Løbere, en paa hver Side i lignende Pynt. Bærestolen var af Cedertræe, prydet med Forgylding og Glas; Fordeelen havde Firkanter, besatte med Saphirer paa Guldgrund, Bagsiden lignende Firkanter med Smaragder, øverst paa Bærestolen stod ogsaa en Sol skinnende af Guld, og paa dens øverste Rand en liden Cherub med udslagne Vinger, ligeledes af Guld. Dækket paa Bærestolen var af himmelblaat Silketøi, indvirket med Guldtraade. Foran Stolen gik halvtredsiesinstyve Ynglinge i viide Kapper, ligeledes af hvidt Silketøi, og Skoene af himmelblaat Silke, og Hatte af samme Slags med smukke

Fiær-

Fiærbuske af forskiellige Farver, som gik rundt om Hatten i en Halvcirkel. Nærmest foran Stolen gik tvende Børn med blottede Hoveder, i hvide Klæder, som naaede lige til Anklerne, og Skoe, ligeledes af himmelblaa Farve. Den ene bar et Kors, den anden en Bispestav, som ikke var af Metal, men Korset af Balsomtræe, og Staven af Cedertræe. Der fulgte ingen Ryttere hverken for eller bag Bærestolen, formodentligen af den Grund, at ingen Støi eller Larm skulde forvoldes. Bag efter Stolen fulgte Byens Øvrighedspersoner og Broderskaber. Forstanderen sad allene paa et Hynde af grovere himmelblaat Silke, han havde ogsaa et Foddække af forskielligtfarvet Silketøi, lignende persiske Tæpper, skiønt smukkere. Paa Veien, hvor Toget kom frem, udstrakde han sin høire Haand, og velsignede stiltiende Folket. Der herskede en saadan Orden paa Gaderne, at Veien var bred nok og aaben for alle, og jeg troer, at Linien i en Krigshær ikke kan være bedre opstilt, end Folket var paa Gaderne den Dag. Endog inden for Vinduerne, stode Tilskuerne i sømmelig Orden, og enhver ligesom naglet fast til Stedet. Da Høitideligheden var forbie, sagde Jøden til mig: Forretninger hindre mig i nogle Dage, fra, som sædvanligt, at nyde Eders behagelige Selskab; thi Gouverneuren er i Byen har paalagt mig, at gaae denne store Mand tilhaande. Tre Dage derefter kom atter Jøden til mig og sagde: "I kom hertil i en lykkelig Stund; thi Forstanderen for Salomons-Huus har faaet at vide, at I opholde Eder i Byen, og

han

han har paalagt mig, at underrette Eder om, at han ønsker at see Eders hele Selskab hos sig, og vil tale med een iblandt Eder, som I dertil udvælge. Han har bestemt Overmorgen hertil; men da han har i Sinde, at give Eder sin Velsignelse, saa har han dertil bestemt Formiddagen."

Selskabet faaer Audience hos en Forstander for Salomons Collegium.

8. Vi kom den bestemte Dag og Tid; mit Reiseselskab udvalgte mig til fornævnte hemmelige Samtale. Vi fandt ham i et prægtigt Værelse, forsynet med kostbare Forhæng, og betrukket med Tapeter, siddende paa en lav Throne, til hvilken ingen Trin førte. Den var paa det prægtigste smykket; Baldachinen var af blaat Silke, kostbart indvirket med Guld. Ingen var i Forgemakket, uden tvende Wrespager, klædte i hvidt; hans Underklædning lignede den Dragt vi saae ham i ved Indtoget, men istedet for Kiolen, var han iført en Kaabe og en Kappe af meget smukt, sort Tøi, der var bunden sammen om Skulderen. *) Ved vor Indtrædelse, bukkede vi os, som man havde underrettet os meget ærbødigen; og, da vi vare komne nær til hans Stol, reiste

*) Man lægge vel Mærke til den fyndige og anstændige Brug, Forfatteren i hele sin Fortælling gior af Velstand, som han lader ledsage Lærdom, i hvis Magt det sikkert staaer at forhverve ikke allene Rigdomme, men hver jordisk Velsignelse.

reiste han sig, og løftede sin blotte Haand i Veiret, som i en velsignende Stilling; enhver af os bøiede sig, og kyssede Sømmen af hans Klædning. De øvrige af os gik nu bort, og jeg blev allene tilbage. *) Han gav nu Pagerne et Vink til ligeledes at forføie sig bort, lod mig sidde ned hos sig, og talede til mig paa Spansk, saaledes:

Forstanderens Tale til den fornemste Mand af Skibsbesætningen.

9. "Gud velsigne Dig, min Søn! jeg vil give Dig den kostbareste Ædelsteen, som jeg eier; thi, jeg vil ikke tage i Betænkning, for Guds og Menneskenes Kierligheds Skyld, at aabenbare Dig den sande Forfatning af Salomons-Huus. Paa det, Du min Søn, kan nøie lære at kiende dette Samfund, vil jeg gaae frem i følgende Orden: Jeg vil fortælle, 1) Hensigten af dets Stiftelse, 2) Midlerne og Redskaberne til vore Værker, 3) vore Medlemmers bestemte Pligter og Sysler; og endeligen 4) det Ritual og de Skikke, vi betiene os af.

Hjemeedet af Salomons Collegiums Stiftelse.

10. Hjemeedet af vor Stiftelse er Kundskab om Tingenes Aarsager, og Bevægelser og indvor-

*) Ved saaledes at lade de øvrige af Selskabet gaae bort, giver Forfatteren tilkiende, at den følgende Fortælling er ikke for profane (eller almindelige) Øren.

vortes Egenskaber i Naturen; og Udvidelsen af den menneskelige Magts Grændser, til at udrette alt muligt. *)

Dets Apparater af Huler.

11. Vore Midler (Apparater) og Redskaber ere følgende: Vi have store og dybe Huler af forskiellig Høide. De største ere indtil sex hundrede Favne dybe; og nogle af dem ere udgravne under store Bakker og Bierge, som med Hensyn til deres og de sidstes Høide kan regnes for en tre Fjerdingvej; thi vi finde, at Biergets Høide, og Hulens Dybde fra Fladen eller Sletten ere lige store; og begge ere lige beskyttede mod Solen, dens Straaler, og den aabne Luft. Disse Huler kalde vi de lavere Regioner; og vi bruge dem til alle Slags Sammenkogninger, Hærdelser, Afkiølinger, og Opbevarelser af Legemer. Vi bruge dem ligeledes til at efterligne naturlige Miner i Biergværkerne; og til at frembringe nye kunstige Metaller, ved Sammensætninger, og Materialier, som vi tilla-

*) Man sammenligne dette, og alt det paafølgende med de Lærdomme Forfatteren fremsætter i sit Novum Organum, hvoraf man ikke allene vil faae at see den blotte Mulighed, men Giørligheden af den hele Plan, for en stor Deel. Og til et ydermere Beviis herpaa, jevnføre man hans Værker de Augmentis Scientiarum, Sylva Sylvarum, Scala Intellectus: og erindre derhos, at alle disse Skrivter vare en Mands Værker, hvis hele Liv, naar man undtager de fem sidste Aar, var ganske opofret Statsforretninger.

tillave og lade ligge der i mange Aar. Stundom bruge vi dem ogsaa til at helbrede Sygdomme; og forlænge Livet hos visse Eremiter, som frivilligen vælge disse Opholdssteder, hvor de ere godt forsynede med alle Livets Nødvendigheder; og de forlænge paa denne Maade ikke allene deres Dage, men give os tillige Underretning om mange betydelige Omstændigheder. *)

Gravsteder.

12. Vi anbringe ogsaa andre Gravsteder, for de naturlige Legemer, og Materier, i forskiellige Jordarter, hvor vi giemme adskillige Slags Kit (Cement); ligesom Chineserne deres Porcellain. **) Men vi have en større Forskiellighed af dem end de; og nogle af dem ere langt finere end det chinesiske Porcellain. Vi have ligeledes en stor Forskiellighed af Gisdsel og Mog, samt Sammensætninger, og Masser af adskillig Jordbund, til at giøre Jorden feed og frugtbar. ***) Saarne

*) Er ikke noget af denne Art, skiønt efter en mindre Plan, udført i Saltgruberne i Wilizca i Polen; hvor et heelt Folk bestandigt boer under Jorden? Men de af Forfatteren her givne Vink, gaae over den almindelige Philosophies Grændser, og sigte til at oprette en anden af et langt ædlere og gavnligere Slags. Hulen ved det kongl. Observatorium i Paris, kan i visse Maader vise denne Plans Hensigt.

**) See Artikelen Gravsteder i Sylva Sylvarum.

***) Enhver Artikel her, er saa frugtbar paa store philosophiske Hensigter, og Øvelser til videre Opda-

Taarne og Observatorier.

13. Vi have høie Taarne; de højeste omtrent en halv Fjerdingvej i lodret Linie; nogle af dem staae ligeledes paa meget høie Bierge; saa at de have en Høide noget nær af tre Fjerdingvej i det mindste fra Jordens Overflade. Og disse Steder kalde vi den øverste Region; da vi anseе Luften mellem de høie Steder og de lave, som en Middel-Region. Vi bruge disse Taarne, efter deres forskiellige Høider og Beliggenheder, til Tørren imod Solen, Afkjøling, Opbevarelse, og Jagttagese af Meteorer; saasom Vind, Regn, Snee, Hagel; og nogle af de varme Meteorer. Paa adskillige af disse Taarne ere Boliger for Eneboere, som vi stundom besøge, og underviise om de Jagttagelser de bør anstille. *)

Søer

Opdagelser, at der behøvedes en vidtløftig Afhandling til at udvikle og fremsætte dem til Almeenbrug. Som de her findes tæt dyngede, paa den aphoristiske, eller axiomatiske Maade; ville de rimeligviis interessere allene Philosopherne af første Rang. Det synes at være en grundet Bemærkning, at det almindelige Slags Læsere lokkes, ligesom Vildt i Almindelighed, allene ved vidtsprædte Garn, det vil sige, snarere ved den asiatiske Stiil, end den laconiske. Og i denne Henseende, ere kortfattede Vink og Tilkiendegivelser altid meest behagelige for den Forstandige; ligesom vidtløftigere Afhandlinger, og fuldstændige Erklæringer derimod for den mindre kyndige.

*) Paa denne Maade kunde man føre sig de gamle Eremiters, Styliters o. s. v. Særsind til Nytte. De nyere Observatorier synes, saa temmeligen, at udføre Forfatterens Plan.

Søer og Kiær.

14. Vi have store Søer, baade af Salt- og Ferskvand, til Fiske og Fugle, *) som vi bruge til at forsyne os med Fisk, samt alle Slags Strand- og Vandfugle. Vi bruge dem ligeledes til Gravsteder for nogle naturlige Legemer; thi vi finde en Forskiel imellem Ting som begraves i Jorden, eller i Luft under Jorden, og dem som begraves i Vandet. Vi have ogsaa Søer uden Afløb; af nogle faae vi Ferskvand udaf Saltvand; og forvandle andre, ved Kunsten, fra Ferskvand til Saltvand. **)

Klipper.

15. Vi have ligeledes Klipper midt i Havet; og visse Bugter paa Kysten, til særdeles Arbeider, hvortil kræves Luft og Havdunster.***)

Opfindelser til Vind- og Vandmaskiner.

16. Vi have fremdeles stridige Strømme og Vandfald, som vi benytte til utallige Bevægelser; og ligeledes Redskaber til at modtage, mangfoldiggiøre og forøge Vindens Styrke; og at sætte adskillige Maskiner i Bevægelse. ****)

Kun-

*) See Sylva Sylvarum, under Artikelen Fisk.

**) See Sylva Sylvarum, under Artikelen Percolation.

***) Saasom, til at virke Bugt-Salt, f. Ex., og andre sieldnere Ting, ved Hielp af Congelation, Inspisation, Exhalation, Impregnation o. s. v.

****) See Forfatterens Vindenes Historie.

Kunstige Kilder.

17. Vi have mange kunstige Kilder og Bække, anlagte til Efterlignelser af de naturlige Kildevæld og Bade, som indeholde adskillige Mineralier. *)

Kilder til Paagydninger (Infusioner).

18. Vi have ligeledes Brønde og smaae Kildevæld, som man bruger til Paagydelser, hvor det rindende Vand har en større og hurtigere Kraft, end i Kar og Cisterner. **) Og blant disse have vi et Slags Vand, som vi kalde Paradis-Vand, som ved en Tilsætning er meget gavnsomt for Helbreden, og hielper til Livets Forlængelse. ***)

Meteor-Huse.

19. Vi have ogsaa store og rummelige Bygninger, hvor vi anstille Efterlignelser og Fremstillinger af Meteorer; saasom Snee, Hagel, Regn, Kunstregn, af andre Legemer end Vand, ****)

Tor-

*) Man jevnfore i denne Henseende: "Nye Forsøg og Jagttagelser om mineralske Vande, af Dr. Hoffmann; trykt i London, 1731."

**) See Artikelen Infusion, i Sylva Sylvarum.

***) See Forfatterens Livets og Dødens Historie, og en Opskrivt paa hans Methusalems-Vand (der staaer i Sylva Sylvarum, under Artikelen Medicin) findes i Enden af denne Bog.

****) Hvorpaa man har havt mange Exempler i Naturen; see Hr. Boyles Værker og Philosophical Transactions.

Torden, Lynild, o. s. v. ligesom ogsaa Slægter af adskillige Insecter og Smaadyr i Luften; saasom Frøer, Fluer, o. s. v.

Sundheds-Kamre.

20. Vi have visse Kamre, som vi kalde Sundheds-Kamre; hvor vi forandre Luftens Beskaffenhed efter Godtykke, til mange Sygdommes Helbredelse, og Sundhedens Vedligeholdelse. *)

Kunstige Bade.

21. Vi have ogsaa store og deilige Bade, af adskillige Blandinger, til Sygdommes Helbredelse; enten for at hielpe Legemet for den Tørhed, som er en Følge af Alderdom, eller for at styrke Nerverne og de ædlere Deele, og giengive det sin Styrke, Safter og Væsen. **)

Frugthaver og Haver til Forsøg i Vækstriget.

22. Vi have mange Slags store Haver, hvor vi ikke saa meget agte paa Skiønhed, som paa Jord-

*) Dette er et ypperligt Vink for Læger, hvis de havde Lyst til deres Kunsts Fuldkommengiørelse. Luften er et almindeligt Menstruum, skikket til at modtage, og da det er indpregneret med alle Slags Planters eller Vækters Udflydelser, Dunster og Dampe; og ved saaledes at bringe dem til Respiration i Lungerne og Blodet, maaskee fordeelagtigere end paa nogensomhelst anden Maade. Og saaledes tilveiebringes ofte Død og Sygdom, ved de samme Midler som Sundhed og et langt Liv muligen kunde. Men hvad for et Selskab er oprettet for at giøre Forsøg af dette Slags? Eller hvad har hele Europa giort, i de forsvundne Aarhundrede, for at udføre Salomons Collegiums hele Plan?

**) See Artikelen Bade, i Sylva Sylvarum: see ogsaa Livets og Dødens Historie.

Jordbundens Forskiellighed, skikket til adskillige Træer og Planter. Nogle af disse Pladse ere beplantede med Træer og Buske, som bære Bær til at lave forskiellige Slags Drikke af, Viin undtagen. Her giøre vi ogsaa Forsøg med at pode og indympe, saavel vilde som Frugttræer, som ere til stor og mangfoldig Nytte. *) Her bringe vi ligeledes ved Kunst, Træer og Blomster, baade tidligere og sildigere frem, end deres Aarstider tillade; og til at spire og bære overflødigere Frugt end deres Natur medfører. Ved Kunst giøre vi dem ogsaa større, og deres Frugt sværere, behageligere og forskielligere i Smag, Lugt, Farve, og Dannelse, end Naturen allene skaber. Og mange af dem tillave vi saaledes, at de blive til Nytte i Lægekunsten. **)

Planter, som vore uden Sæd.

23. Vi have ligeledes Maader, hvorved vi bringe Planter til at spire og vore ved Blan-

*) See Sylva Sylvarum, under Artiklerne Vegetabilier og Vegetation.

**) Omendskient Havekunsten og Plantningen i Almindelighed i de senere Aarhundrede er forbedret, synes en kyndig Skarpsindig dog at savnes i denne Kunst, for at giøre de tilbørlige Forsøg baade indlysende og gavnsomme. Denne Skarpsindighed kunde, for en god Deel, indhøstes af en rigtig Kundskab om og Udførelse af Forfatterens Lære om lærd Erfaring. See de Augmentis Scientiarum, XII. Afdeling.

Blandinger af Jordarter, uden Sæd; *) og skaffe ogsaa nye Planter frem, som ere forskiellige fra de almindelige; og forvandle den ene Plante til den anden. **)

Dyrehauger og Indelukker, til Dyr, og Frembringelse af nye Arter.

24. Vi have Dyrehauger og Indgierdninger til alle Slags Dyr og Fugle, som vi have ikke allene for deres Sieldenhed og til vor Moerskab, men til Sønderlemninger og Forsøg; i den Hensigt at opdage derved hvad Sønderlemningen af det menneskelige Legem angaaer. Og paa denne Maade komme vi til Erfaringer om mange forunderlige Virkninger, saasom om Livets Forlængelse hos dem, uagtet de have mistet, eller man har afskaaret dem adskillige Deele, som I ansee for nødvendige til Livet; nogle Dyrs Opvækkelse, som efter al Anseende vare døde, og deslige. ***) Vi prøve ogsaa Gift, Modgift, og andre Lægemidler paa dem; saavel med Hensyn til Chi-

*) Denne Egenhed synes kanskee eventyrlig; men den hiemles ved Paddehattenes Vext, og adskillige andre Forsøg i de franske Memoires, etc., som gaae ud paa at vise, at Sæden til alle materielle Ting findes overalt adspredt i Jorden, og Dunstkredsen.

**) Mange af dette Slags Forsøg staae endnu tilbage uprøvede. See Sylva Sylvarum, under Artikelen Vegetabilier og Vegetation.

***) Dette Slags Anatomie (Sønderlemningskunst) har man sikkerligen ikke lagt saa megen Vind paa, som den fortiener.

Chirurgien, som Lægekunsten. *) Ved Kunst giøre vi ligeledes Dyr større, eller høiere; og standse dem ligeledes modsat i deres Vext. **) Vi giøre dem ogsaa frugtbarere end deres Art; og omvendt ufrugtbare, eller udygtige til Avl. Vi giøre dem ligeledes paa adskillige Maader forskiellige, af Farve, Skabning, og Modighed. Vi have paafundet Sammenblandinger, og Foreninger af forskiellige Slags Dyr, som frembringe mange nye Arter, som desuagtet, tvertimod Eders almindelige antagne Fordomme, ere ikke ufrugtbare. ***) Vi frembringe, ved Hielp af Forraadnelse, utallige Arter af Slanger, Orme, Fluer og Fiske, hvoraf nogle vore til fuldkomne Skabninger, ligesom Fugle, eller Dyr, eller Fiske, og frembringe igien deres Art. Dette er alligevel ikke en Virkning af Tilfælde; thi vi vide forinden tilfulde, af hvad Materie og Sammenblanding, eller af hvad for en Art disse Skabninger ville fremkomme. ****)

Fiske-

---

*) Her har Forf. givet Vink til en fornuftig, og næsten uomstridelig Maade til at opdage Helbredelserne af visse Sygdomme, som man i Almindelighed anseer for ulægelige. See Sylva Sylvarum, under Artiklerne Medicin, Pest, o. s. v.

**) See Sylva Sylvarum, under Artiklerne Dyr, Vext, o. s. v.

***) Dette Slags Forsøg haver været yderst sieldne i Europa; kanskee formedelst den herskende her nævnte almindelige Fordom.

****) Her er en Grad af Fuldkommenhed, hvortil Naturhistorien, efter den almindelige Formening, vil aldrig stige; men Grunden hertil maae kanskee snarere tilskrives vor Ligegyldighed, end vore Indsigter.

Fiskedamme til Forsøg med Fisk.

25. Vi have egne Fiskedamme, hvor vi giøre Forsøg med Fiske, paa samme Maade, som jeg fortalte om Dyr og Fugle. *)

Opklækнings-Steder til Insecter.

26. Vi have Opklækkelses-Steder for de Slags Orme og Fluer, som ere til særdeles Nytte, saasom Eders Silkeorme og Bier. **)

Egne Bryggerhuuse, Bagerier o. s. v.

27. Jeg vil ikke opholde Dig med at fortælle Dig om vore Bryggergaarde, Bagerier og Kiøkkener, hvor vi tillave adskillige Slags Drikke, Brød og Mad af overordentlig Styrke. Her lave vi ikke allene Vine af Druer, men Drikke af andre Safter af Frugter, Korn og Rødder; og med Blandinger af Honning, Sukker, Manna, og tørrede og syltede Frugter. ***) Og disse Drikke ere af forskiellig Alder; nogle over fyrretyve Aar gamle. Vi bruge ligeledes Drikke af forskiellige Urter, Rødder og Specerier; og atter andre af forskielligt Slags Kiød, Æg og Melkespi-

*) See Artiklerne Fisk, Kiød, o. s. v. i Sylva Sylvarum.

**) See Sylva Sylvarum, under Artiklerne Kaalorme, Insecter, Forraadnelse, o. s. v.

***) Disse ere overmaade gavnlige Vink. See Sylva Sylvarum, under Artiklerne Klaring, Drikke, Manna, Sieuing, Sukker og Vine.

spiser; og nogle af disse Drikke ere virkelig, baade Mad og Drikke; saa at mange, besynderligen den aldrende, leve allene deraf, og bruge dertil lidet eller intet Mad eller Brød. *) Og fornemmeligen, beflitte vi os paa at lave Drikke af yderst tynde og flydende Deele; at de kunde indtrænge i Legemet, alligevel uden mindste Skarphed eller Skamnagen; thi hælder man nogle af dem bag paa Haanden, ere de i Stand til umærkeligen, om en liden Stund, at trænge igiennem til Haandfladen, og give desuagtet i Munden, en behagelig Smag. **) Vi have ogsaa Vande, som bringes til den Modenhed, at de ere nærsomme,

*) See Forf. Livets og Dødens Historie, og Sylva Sylvarum, under Artikelen Fødemidler.

**) Dette vil upaatvivleligt forekomme utroligt; alligevel gives der Tilfælde, hvoraf man kan see, at det ikke er usandsynligt. Vi see det samme skeer med Metaller, hvor en flydende Materie er i Stand til at gaae igiennem deres Substants, uden at fortære deres Deele; ligesom Olie giennem Jern. Og saaledes ere nogle Slags Medicin yderst giennemtrængende, og virksomme i Legemet; med alt det uskyldige, og uden nogen fortærende Egenskab. Men en saa fiin og giennemtrængende giæret, flydende Vædske, som den her omtales, gives hidindtil kanskee endnu ikke; man kan heller ikke godt vente sligt, forinden Menneskene lære bedre at kiende Giæringens Natur og Behandling; og Maaderne at anvende den paa mindre grove almindelige giærelige Materier. Der fortiente at anstilles en Undersøgelse, om man kunde frembringe en giæret Vædske, eller Viin, som istedet for Viinsteen, kastede en neutral, eller alcalisk Salt paa Siderne af Karret. En stærk, giennemtrængende Viin, af dette Slags, kunde muligen, ved fortsat Brug, opløse Stenen i Blæren.

me, og blive saa ypperlige Drikke, at mange ville ikke drikke andet.

Adskillige Slags Brød.

28. Vi have ogsaa Brød af forskiellige Slags Korn, Rødder og Kierner; nogle af tørret Kiød og Fisk, med adskillige Slags Kryderier. Nogle af disse vække forfærdelig Appetiten; og andre ere mættende; saa at mange, som dog størstedeels naae en høi Alder, ei spise anden Mad.

Adskillige Slags Spiser.

29. Hvad Spiserne angaaer, da have vi nogle saa bløde og fine, og dog alligevel uden nogen Bedærvelse, saa at en svag Mave kan forvandle dem til gode Safter, ligesaa godt som en stærk anderledes tillavet Spise. Vi have ogsaa visse Fødemidler, og ligeledes Brød, og Drikke, som sætte Mennesker efter deres Nydelse i Stand til længe at faste; og andre, der giør Kiødet paa Legemet haardere og fastere; og dets Styrke langt større end sædvanlig. *)

Udsalgssteder og Lægemidler.

30. Vi have Apotheker, eller medicinske Udsalgssteder, hvori, da vor Forskiellig-

hed

*) Alt dette er endog med den ringe Grad Kundskaber, vi endnu have, aldeles ikke ugiørligt; men Menneskene ere saa indtagne af den snaksomme Philosophie, at den udøvende eller virksomme finder kun faa Tilhængere.

hed af Urter, Planter og Dyr er langt større end hos Eder i Europa, vort Forraad af Forskiellighed af Urter, Planter og medicinske Ingredientser, maae følgelig være langt større; og vi have disse af forskiellige Aldere, og langvarige Giæringer. Og, hvad vore medicinske Tillavelser angaaer, have vi ikke allene alle Slags udsøgte Distilleringer og Adskillelser, fornemmeligen af dem ved sagte Ild, og Sieninger, giennem forskiellige Sigter, og grove Substantser; men ogsaa nøiagtige Compositions-Former, hvorefter Ingredientserne indtrænge (incorporere) sig, næsten som om de vare naturlige Lægemidler *)

Manufacturer.

31. Vi have mange mechaniske Kunster, som I ikke have; og forskiellige Materier opfundne ved dem; saadanne f. Ex. som Papir, Lærreder, Silketøier, Vævninger; Arbeider sammensyede af Fiær, af stor Skiønhed og Glands, ypperlige Farver **) o. s. v. Thi Du maae vide, at uagtet mange af de forhen opregnede Ting ere kom-

*) Dette som her gives Anviisning til, synes man i Apothekerkunsten lidet at have agtet; hvor de utallige Blandinger ere gierne ubetydelige, grove og ufuldkomne.

**) See Fortegnelsen af de særskilte Historier som. ursordredes til Naturens Fortolkning. Indledningen til Sylva Sylvarum, II. Afdeling.

komme i almindeligt Brug over hele Kongeriget, gjemme vi alligevel, naar de ere af vore egne Opfindelser, ikke allene Modellerne eller Mønstreue af dem, men endog de første Paafund, som bedst udarbeidede, i vort Collegium.

Ovne og chemiske Apparater.

32. Vi have Ovne af stor Forskiellighed, og til forskiellig Varmegrad; saasom skarp og hurtig, stærk og vedholdende, sagte og jevn, opblæst, rolig, tør, fugtig og deslige. Men fremfor alt, have vi Varmegrader til Efterlignelse af Solens Varme, som virke med adskillige Uligheder, og ligesom periodisk, ved at gjøre Fremskridt, og atter komme tilbage, hvorved vi frembringe overordentlige Virkninger. *) Vi have desuden anden Varme, af Møgdynger, af levende Dyrs Buge, Maver, Blod og Legemer; og desforuden af Høe og Urter, som vi fugtigt have indbragt og samlet, af udlædsket Kalk o. s. v. Vi have ligeledes Instrumenter, som ved Bevægelse frembringe Varme; Steder til stærke Solbagninger; og andre under Jorden, som skaffe os Varme enten ved Natur, eller

*) Anviisningen til at efterligne Solens periodiske Varme i chemiske Operationer, har Forf. paa andre Steder mere fuldstændig paastaaet. See Novum Organum, II. Deel 1. Afdeling, og andre Steder hist og her. See ogsaa Sylva Sylvarum, under Artiklerne Lue og Varme.

eller Kunst. Alle disse forskiellige Varmearter bruge vi, efter vore Arbeiders Naturs Krav. *)

Optiske Huuse.

33. Vi have Optiske Huuse, hvor vi giøre Forsøg med Lys og Farver, og forestille af Legemer, som i sig selv ingen Farver har og ere giennemsigtige, Forskiellighed af Farver, ikke blot ved Straalebrækninger, eller ligesom Regnbuer, saasom ved Ædelsteene og Glas-Prismer; men særskilte og varige. **) Vi forestille ligeledes alle Slags Mangfoldiggiørelser af Lys, som vi udkaste i store Afstande, og blive paa denne Maade i Stand til at skielne yderst smaae Prikker og Linier. Her fremstille vi de adskillige Slags Lys, og alle Synets Skuffelser og Bedragerier, i Figurer, Høider, Bevægelser, Farver og Skyggernes Phoenomener. Vi have ogsaa adskillige, for Eder ukiendte Midler, til at frembringe Lys, oprindeligen af adskillige Legemer. ***) Vi ere i Stand til at see Gien-

*) Her ere ypperlige Forkyndelser til Chemiens Forbedring, der har hidindtil været indskrænket til en liden Forskiellighed af Varme. Hvosomhelst der vilde efterligne Naturen i dens forskillige Frembringelser, burde, saa nær som muligt, bruge den samme Art Varme og Fremgangsmaade, som den. See Artikelen Varme i Sylva Sylvarum.

**) Her ere nogle Forkyndelser om videre Opdagelser i Optiken end hidindtil ere skeete, saa meget man end har lagt Vind paa denne Kunst.

***) Saasom Glas f. Ex., ved Gnidning, Qvægsølv ved Rystning o. s. v.

Gienstande tydeligt i en umaadelig Afstand, baade i Himmelen og paa Jorden; og kunne forestille alle Ting nær os, som om de vare langt borte; og Ting langt borte, som om de vare nær, og saaledes giøre indbildte Afstande. Vi have ogsaa Hielpemidler for Synet, som langt overgaae Eders Briller og Læseglas. *) Vi have Instrumenter, til med stor Tydelighed, at see yderst smaae Legemer; saasom de mindste Fluer, Mid, o. s. v. Pletterne i Ædelsteene o. s. v., som ellers ikke kunde opdages, og vi kunde paa denne Maade anstille nøiagtige Jagttagelser om Urinen, Blodet, o. s. v. som vi ellers ikke kunde faae Kundskab om. **) Vi have kunstige Regnbuer, Cirkler og Skiælvinger om Lys. Vi forestille alle Slags Gienskin, Straalebrækninger og Fordobblinger af Lysstraalerne. ***)

Sam-

---

*) De bedste Maader til at hielpe Synet har man sikkert hidindtil i Almindelighed ikke beflittet sig paa. Ved de bedste Maader bør forstaaes saadanne, som forbedre og styrke Organet, og sætte Øiet i Stand til sit tilbørlige Syn i Længden, uden Hielp. Og til den Ende burde man anstille fuldstændige Forsøg, med korte Tubi, uden Glas, paa den Maade som anbefales i Philosophical Transactions No. 37.

**) Vi have her en almindelig Anviisning til Mikroskopet; men noget vidre mangler endnu i Philosophien.

***) Hvis denne Roman havde været skrevet efter Hr. Boyles, Dr. Hooks og Isak Newtons Tid, saa vilde det uden Tvivl havt det Udseende, som om Forf. havde laant den physiske Deel af samme, af dem.

Samlinger af Gemmer og Fossilier.

34. Vi have alle Slags kostbare Steene; mange overmaade smukke, og som I ikke kiende til; ligeledes Chrystaller og adskillige Glasarter; og blant disse nogle af forglasede Metaller, og andre Materialier, foruden dem, af hvilke I forfærdige Eders Glas i Europa. Vi have ogsaa et stort Antal af Fossilier, og ufuldkomne Mineralier, som I ikke eje. Vi have Magneter af forfærdelig Kraft; og andre, saavel naturlige som kunstige, sieldne og kostbare Steene. *)

Lyd-Huse.

35. Vi have ogsaa Lyd-Huse, hvor vi forsøge og frembringe alle Slags Lyd. Vi have Harmonier, som ere Eder ubekiendte, af Fierdedeels Toner og finere Slags Lyd. Vi have mange forskiellige musikalske Instrumenter, nogle af dem behageligere end nogen af Eders; og ligeledes sieldne Klokkeværker med Ringe paa. Vi kunne frembringe smaae Lyd, som høie og dybe; og høie Lyd, som smaae og svage. Vi forestille mange forskiellige Skiælvinger af Lyd, som ere fuldkomne i deres Oprindelse. Vi forestille og efterligne alle articulerede Lyd, Bogstaver, Dyrs og Fugles Stemmer og Toner. Vi

have

*) Maaskee Grunden til den ypperlige Samling af Fossilier, og andre naturlige og kunstige Sieldenheder, som tilhøre det kongelige Selskab i London, lagdes i denne S.

have ogsaa Hielpemidler for Hørelsen, som, holdte for Øret, forhøie overmaade denne Sands. Vi have mange stærke og kunstige Gienlyd, som gientage Stemmen en stor Mængde Gange, og kaste den ligesom fra en Side til en anden; og nogle, som giengive Stemmen høiere end den kom; nogle mere skingrende, og nogle dybere; og atter nogle, som giøre Stemmen forskiellig i de Bogstaver, eller articulerede Lyd, hvorfra de fik den. Vi have ydermere visse Maader til at bringe Lyd ved Rør og Pider, i en forunderlig Forskiellighed af Linier, i en forfærdelig Afstand. *)

Vellugts-Huuse og et Conditorie.

36. Vi have Huuse til Vellugt, hvori vi ogsaa giøre Forsøg for Smagen. Vi mangfoldiggiøre, paa en forunderlig Maade, Lugten. **) Vi efterligne Lugtene, og bringe dem til at uddunste af andre Blandinger end dem, som naturlig frembringe dem. Vi prøve paa mange Efterligninger af Smag, som ere meget skuffende. Og vi have i dette Huus ligeledes et Conditorie, hvor vi lave alle Slags Syltetøi, tørre og fugtige; adskillige behage-

*) Forfatteren har med overmaade megen Flid fortsat denne hele Undersøgelse, i sin Sylva Sylvarum. See Artikelen Lyd. Men et betydeligt Antal Hænder og en lang Tid, vilde udfordres, for at bringe det til den her omtalte Grad af Fuldkommenhed.

**) F. Ex. ved Reflextion, eller snarere ved Luftens Fortykkelse, som er Lugtens, saavelsom Lydens Middel eller Vehikel.

behagelige Viine, Melkesorter, Supper og Salater, af langt større Forskiellighed end I have dem. *)

Maskin-Huuse.

37. Vi have Maskin-Huuse, hvor vi giøre Maskiner og Instrumenter til alle Slags Bevægelser. Her anvende vi langt voldsommere Kræfter end dem I bruge; og anstille og mangfoldiggiøre dem langt lettere, og med liden Styrke, ved Hielp af Hiul, og andre Opfindelser; saa at de overgaae Styrken af Eders største Canon. **) Vi fremstille her grovt Skydt, Krigs-Instrumenter og alle Slags Maskiner. Her prøve vi og forvare vore nye Blandinger og Sammensætninger af Krudt, uudslukkelig Ild, og utallige Slags forskiellige Fyrværkerier, saavel til Fornøielse, som til Nytte. ***)

Vi

---

*) Det her omtales i denne §. er kun lidet behandlet ved rene philosophiske Undersøgelser, hvor heiligen det end kunde bidrage til Livets uskyldige Glæder, og Sandsernes og Appetitens rosværdige Fornøielse.

**) Forf. synes her at give Vink om visse Combinationer af mechaniske Kræfter. Maaskee han ogsaa havde visse ødelæggende Explosioner i Sigte, hvorpaa vi i Chemien have havt nogle Exempler.

***) Denne Anviisning synes man ikke at have fulgt, saa langt som muligt, saavel til Moerskab i Livet, som Nytte. Maaskee det i et rummeligt Værelse kunde lade sig giøre, naar man lystede, at eftergiøre Solens og Dagslysets, Maanens og Stjernernes Phoenomener, uden at nogen anden Oplysning dertil udkrævedes.

Vi efterligne her ogsaa Fuglenes Flugt. Vi flyve her paa en Maade i Luften. *) Vi have Skibe og Baade til at seile under Vandet med, **) og bedre udholde Havets Storme; saavelsom ogsaa Svømmebælter og deslige. Vi have adskillige kunstige Uhre, som vise Havets og Luftens Bevægelser, som gaae og vende tilbage. Vi efterligne Dyrenes Bevægelser, i Billeder af Mennesker, Dyr, Fugle, Fiske og Slanger. Vi have ogsaa et stort Tal af andre forskiellige Bevægelser, af en forbavsende Fiinhed, Kunstighed og Eensformighed.***)

Et mathematisk Huus.

38. Vi have et mathematisk Huus, hvor vi forevise alle Slags ypperligt forfærdigede Instrumenter; saavel til Jordmaalingens som Stjernekunstens Nytte.

Taskenspil-Huuse.

39. Vi have Taskenspil-Huuse, til Sandsernes Forblommelse; hvor vi vise alle Slags Taskenspillerier og Koglerier, falske Syner, Bedragerier, Forblindelser og deres Ugrund. Og I kunde lette-

*) See Artikelen Flyvning, i Sylva Sylvarum.

**) Cornelius Drebbel siges at have bygt et saadant Skib, og giort Forsøg med det paa Floden Themsen.

***) Saa meget Mekaniken er blevet dyrket, et den dog endnu langt fra Fuldkommenhed.

letteligen forestille Eder, at vi som have saa mange forundringsværdige Ting, som ere virkeligen naturlige, vare overflødigen i Stand til at skuffe Sandserne; hvis vi havde Lyst til at holde disse naturlige Ting hemmelige, og foresatte os at give dem et Udseende af Vidunder. Men vi afskye Bedragerie og Falskhed saa meget; at endog alle vore Medlemmer ere strengt forbudne, under Eres Fortabelse og Pengebøder, at vise noget naturligt Kunststykke paa en vidunderlig og pralende Maade, eller anderledes end reent ud og ligefrem, som det er i sig selv; uden den mindste Sminke og Forevending af Underlighed og Eventyrlighed. *) Disse ere, min Søn! Salomons-Huuses Rigdomme.

Collegianternes Sysselsættelser og Arbejder. Tolv Oplysnings Handelsmænd.

40. Hvad vore Medlemmers adskillige Sysselsættelser og Embeder angaaer, da have vi tolv, som under andre Nationers Navne, sejle til fremmede Lande, og bringe os fra alle andre Verdens Deele,

*) Dette Paabud er af den yderste Vigtighed, til Forstandens Sikkerhed, og den sunde Fornufts Frelse. Af Mangel paa dette Slags Tvang, have mange Forfattere, istedet for at fremsætte rene naturlige Sandheder, yttret forunderlige Lærdomme paa en vidunderlig Maade; og saaledes stundom bedaaret det Hele. Hvis det lod sig giøre, burde der ubetvivl være Straf, for saaledes at fordærve Menneskenes Gemytter, og tilintetgiøre den sande Fornuft, ved at skuffe med falske Begreber, og udbrede Overtroe og Giækkerie blant et Folk.

Deele: Bøger, Materialier og Modeller af Forsøg tilbage. Disse kalde vi Lysets eller Oplysningens-Handelsmænd. *)

Tre Fribyttere.

41. Vi have tre, som samle de Forsøg, der indeholdes i Bøger. Disse kalde vi Fribyttere.

Tre Hemmeligheds-Mænd.

42. Vi have tre, som samle Forsøgene i alle mechaniske Haandteringer, frie Kunster og Greb, som endnu ikke ere blevne til Kunster. Disse kalde vi Hemmeligheds-Mænd. **)

Tre Minerere.

43. Vi have tre, som prøve nye Forsøg, efter eget Godtykke. Disse kalde vi Pionerere, eller Minerere. ***)

Tre Samlere.

44. Vi have tre, som samle de øvrige ovennævnte Forsøg i Registere og Tabeller, for at tiene til desto bedre Oplysning i Udledelsen af de i dem indeholdte Jagttagelser og Axiomer. ****) Disse kalde vi Samlere.

Tre

*) Den store Skarpsindighed, som vises i Skildringen af de følgende Omstændigheder, vil neppe fuldkommen indsees, med mindre Læseren har nogenlunde Kundskab om Planen og Hensigten af Forfatterens Novum Organum.

**) See de Augmentis Scientiarum, 4 Afdeling.

***) See de Augm. Scient., 3 Afdeling 8 §.

****) See Novum Organum, 2 Deel, 1 Afdeling.

Tre Velgjørere.

45. Vi have tre, som ere beskikkede til at undersøge deres øvrige Medbrødres Forsøg, og at uddrage og bringe de Opfindelser af dem i Erindring, som ere af practisk Nytte for Videnskabeligheden og Livets Tarv; det vil sige, saavel hvad Værker, som den tydelige Forklaring af Aarsager angaaer, Midlerne til naturlige Giætninger, og den lette og klare Opdagelse af Legemernes Egenskaber og Kræfter. Disse kalde vi Velgiørere.

Tre Lamper.

46. Derpaa efter adskillige Sammenkomster og Beraadslagninger af vort hele Samfund, for at tage de førstes Arbeider og Samlinger i Overvejelse og Betragtning, have vi tre, som den Pligt er paalagt, at udlede af det Hele, nye Forsøg af et høiere Slags, som trænge dybere ind i Naturen end de forrige. Disse kalde vi Lamper.

Tre Indympere.

47. Vi have tre andre, som udføre de saaledes anordnede Forsøg, og aflægge Beretning om dem. Disse kalde vi Indympere.

Tre Naturens Fortolkere.

48. Vi have tre, som ophøie de forrige Opdagelser, ved Forsøg til større Fagttagelser,

Apho-

Aphorismer og Axiomer. Disse kalde vi Naturens-Fortolkere. *)

Myndlinge og Lærlinge.

49. Vi have ogsaa, som I let kunne forestille Eder, Myndlinge og Lærlinge, paa det vi altid kunde have nogle til at anstille disse Forsøg i de afgaaendes Sted; **) ikke at tale om et stort Antal Tyende og Opvartere af begge Kiøn.

Beraadslag.

50. Vi holde ligeledes Beraadslag, om hvilke af vore nye Paafund og Forsøg, der skulle bekiendtgiøres, eller ikke; og alle aflægge en Hemmeligheds-Eed, om at fordølge saadanne som vi finde for godt, at holde hemmelige; omendskiønt vi stundom aabenbare en Deel af disse for Staten, og stundom ikke. ***)

Dets

*) Vi have her en af de tienligste Lærdomme i Philosophien, der viser Maaden, hvorpaa Kundskaber maae samles, ligesom Honning af forskiellige Blomster, og opdynges til Brug. Uden nogen Lignelse talt, er Sielens hele Fremgangsmaade, i philosophiske Undersøgelser, her nøiagtig beskrevet.

**) Saaledes har de pensionerede Medlemmer af det Kongelige Videnskabers Medlemmer i Paris deres Elever.

***) Maaskee denne Forbeholdenhed af at tilbageholde visse Opdagelser for Staten, saa yderst klogt og forstandigt det i sig selv kunde være, (thi de Regierende ere ikke altid gode moralske Philosopher) kunde være den største Indvending mod Stiftelsen af et saadant Collegium

Dets Skikke og Indretninger, med at giemme Modeller af Opfindelser og Støtter af Opfindere.

51. Hvad vore Skikke angaaer og Indretninger, da have vi to meget lange og smukke hvalte Gange med Pillere. I den ene af disse sætte vi Mønstre og Modeller af de ypperligste Opfindelser; i den anden, alle Hoved-Opfinderes Støtter. Her have vi Columbi Støtte, som først opdagede Vestindien; hans Støtte, som opfandt Skibe; Eders Munk, som opfandt Skyts og Krudt; Opfinderen af Musik, Opfinderen af Bogstaver, Opfinderen af Bogtrykkerkunsten, Opfinderen af astronomiske Jagttagelser, Opfinderen af Arbeider i Metal, Opfinderen af Silke, Opfinderen af Viin, Opfinderen af Korn og Brød, Opfinderen af Sukker; og alle disse af en vissere overleveret mundtlig Beretning end I har. Vi have ligeledes mange berømte Opfinderes Støtter af vore egne, som have bragt ypperlige Arbeider og Værker for Lyset. Det vilde, da I ikke selv har seet dem, være alt for kiedsommeligt, at beskrive dem; I kunde desuden let tage feil,

---

gium, hvortil her gives Mønster. Det udfordrede, som Forfatteren omtaler oventil, sikkert en Fyrste af et ædelt Sindelav, og en philosophisk Nation, for at udføre denne Plan i alle Deele. Den er i visse Maader nogenlunde blevet udført: det kongelige Videnskabers Selskab i London, og det kongelige Academie i Paris, og flere lærde Samfund, kunde anføres til Exempler.

feil, og mistyde mine Beskrivelser. Kort, for enhver Opfindelse af noget Værd, opreise vi en Støtte for Opfinderen, og skienke ham en gavmild og ærefuld Belønning. *) Af disse Støtter, ere nogle af Erts, nogle af Marmor, nogle af forgyldt Ceder, og andet sieldent og kostbart forgyldt Træe; nogle af Jern, nogle af Sølv, nogle af Guld.

Religiose Ceremonier.

52. Vi have visse Lovsange og en Liturgie, som vi dagligen igientage, for at prise og takke Gud for hans forunderlige Værker; og Formularer af Bønner, hvori vi anraabe ham om Hielp og Velsignelse til vore Arbeiders Oplysning, og deres Styrelse til gavnligt og retskaffent Brug.

Deres Besøg.

53. Vi have endeligen vore Reiser eller Besøg, til adskillige af Kongerigets fornemste Steder, hvor vi bekiendtgiøre saadanne nye, gavnlige Opfindelser, som vi anfee for passende. Vi forudsige ogsaa naturlige Spaadomme, om smitsomme Sygdomme, Pest, Sværme af skadelige Insecter, Dyrtid, Storme, Jordskiælv, Oversvømmelser, Cometer, Aarets

*) Maaskee der ikke kunde gives nogen større Opmuntring til alle Slags Opfindelser, end paa denne Maade, at hædre og belønne Opfinderen. Forfatteren har ved adskillige andre Leiligheder berørt denne Materie.

Aarets Temperering o. s. v., og give Menigmand Raad i disse Anledninger; i det vi anvise dem f. Ex., hvad de have at giøre, enten for at forekomme, eller raade Bod paa saadanne Plager. *)

Enden af Fortællingen.

54. Da han havde talt dette, reiste han sig op, og jeg knælede, som man havde lært mig; der paa lagde han sin høire Haand paa mit Hoved og sagde: "Gud velsigne Dig, min Søn! og Gud lægge ligeledes sin Velsignelse til denne min Fortælling. Jeg giver Dig Tilladelse, at bekiendtgiøre den til andre Nationers Tarv; da vi selv ere et lykkeligt Folk, i et ubekiendt Land." Han forlod mig herpaa; men lod vort hele Skibsmandskab en anselig Sum tilstille; thi de ere bestandigen yderst gavmilde.

*) Physiken maatte naae en langt større Fuldkommenhed, end den for nærværende Tid har, forinden slige Forudsigelser kunde skee, og saadanne Anvisninger gives See Artikelen Spaadom (Divination), i hans Sylva Sylvarum.

Tillæg.

Opskrift paa Forfatterens (Side 57 omtalte) Methusalems-Vand, til Livets Forlængelse.

1) "Kog friske Krebs tilstrækkelig i Claret; og rens Skallern tilbørligen, i Særdeleshed den indvendige Side; derpaa vadskes de 3 til 4 Gange i varm Claret, som har staaet en tilbørlig Tid (eller har været impregneret med) over Toppen af grøn Rosmarin, man skifter Vinen, indtil al Fiskesmagen er borte; Skallerne tørres derpaa nøiagtigen, og bringes til et meget fiint Pulver. 2) Blød Perler i Eddike, i 12 Timer, og uddunst (eller evaporer) Eddiken; det tilbageblevne gjøres ogsaa til et meget fiint Pulver. 3) Af hvert Pulver tages 3 Drachmer, af Ingefær en Skrupel og af Valmue-Frøe en halv Skrupel; de overgydes med Viin-Spiritus, hvori 6 Gran Safran har været

infun-

infunderet, og man lade det staae i 7 Timer. Spirituſen uddannes derpaa ved en lind Varme, og Pulveret udtørres i Solen uden Ildens Hielp. 4) Hertil sættes Salpeter, en Drachme; graa Ambra (Ambergreaſe. Amber-greaſe. Ambra-gryſea Pharmac. Dan. 1772 p. 6), en og en halv Skrupel, Pulveret opbevares til Brug i ethvert Glas. 5) Man sønderskære 4 Unzer nyelig skrællede Agurker, og komme det i en Pot Melk, hvorudaf man distillerer et Vand. 6) Afkiøl Guld (glødheed) i en Pæl Claret og 7) til Vinen og Mælkevandet, af hvert 3 Unzer tilsættes en Skrupel af Pulveret. Denne Portion drikkes, efterat der er rørt op i den, hver Morgen og herpaa spadserer man." (See hans Sylva Sylvarum, under Artikelen Medicin).

En oplivende Drik.

"Man tager et halvt Pund indisk Mais, malet og sigtet; Radix Eryngii, (Bergmandstroe-Mandstroe-Mandshjelperod. Pharmacopoea Danica af 1772 p. 18). G. C. Oeders Nomenclator botan. p. 38. (Eryngium campestre Lin.) Mark Tornknoprod. Viborgs Forsøg til systematiske danske Navne af indenlandske Planter Pag. 54. 3 Unzer, Radix Enulæ companæ (Ellicampn. Elecampane Alandsrod. St. Ellensrod. Pharm. Dan. 1772 p. 17. Oed. nomencl. botanic. p. 39. Jenla Helenium Lin.) Almindelig Alant. Viborgs Forsøg Pag. 168. 2 Drachmer, og Muskatenblom-

me, 3 Drachmer. De brygges med 10 Skill. Øl til 4 Gallons Qvantitet, ved at koge dem i en Pot frisk Øl (Würze, junges Bier), for at blandes siden efter med Ølket. Dette bruges ved Maaltidet." (See hans Sylva Sylvarum, a. St.)

Det torde kanskee ikke være upassende her til Slutningen at anføre den berømte tydske Læges, C. W. Hufelands Omdømme om Bacons Lægekyndighed, der findes i hans Skrivt: "Kunst, at forlænge det menneskelige Liv, oversat af Werfel, med Anmærkninger af Prof. Tode, 2 Udgave, Kbh. 1800," Side 26 og 27, og lyder saaledes:

"Selv den store Bacon, hvis Genie overskuede alt, hvad der lader sig overskue, og som var den første, der, efter den menneskelige Aands lange Vildfarelse, betegnede den den Vej, paa hvilken Sandheden igien var at finde, selv denne store Mand, fandt Problemet om Livets Forlængelse ikke uværdigt sin Opmærksomhed og Undersøgelse. Hans Ideer ere nye og raske. Han tænker sig Livet som en Lue, der uafladeligen consumeres af den Luft, den omgives af. Ethvert, endog det haardeste Legeme, bliver tilsidst opløst og destrueret ved den bestandige sine Bortdunstning. Deraf uddrager han den Slutning, at Livet kunde forlænges, naar man forebyggede denne Consumtion, og Tid efter anden foretog sig at fornye sine Vædsker.

ſker. Til Conſumtionens Forebyggelſe uden fra, anbefaler han iſær kolde Bad og den Gniden med Olie eller Salve efter Badningen, ſom var ſaa yndet hos Fortiden; til dens Formindſkelſe inden fra tilraader han Sindsro, kjølig Diæt og Brug af Opium og Opiatmidler, hvorved de indvortes Bevægelſers alt for ſtore Fyrighed vilde blive moderet, og den dermed forbundne Forſtyrrelſe lade ſig retardere; og til at forbedre Safterne, naar deres Fortørrelſe og Fordærvelſe i tiltagende Alder bliver uundgaaelig, holder han for, man hvert andet eller tredie Aar ſkulde foretage ſig en Renovationskuur med ſig ſelv, det er: befrie Legemet ved en mager Diæt og renſende Midler fra alle gamle og fordærvede Vædſker, derpaa igien ved ſtyrkende Bad og en udſøgt forfriſkende og nærende Diæt fylde de tørſtende Kar med oplivende Safter, og ſaaledes fra Tid til anden, i egentligſte Forſtand, giøre ſig ung og fornye ſin Tilværelſe igien. — Det Sande, denne Idee indbefatter, kan ikke miskiendes, og heller ikke er det at tvivle paa, den jo ved nogle faa Modificationer vilde lade ſig giøre anvendelig."

Til dette Sted har vor Tode anmærket:

"Bacon har efterladt os en Makrobiotik i ſine Aphorismer om Livets Forlængelſe. Han er ogſaa Autor til en Hiſtorie om Liv og Død, og til en Levnetsbeſkrivelſe af de Perſoner, ſom i Engel-

land

land havde levet længst og sundest. Det er ham, som Lægevidenskaben har for mere at takke, end Lægerne selv, da han egentligen var den første, som lærte, at man intet andet skal troe, end hvad man med egne ubedragne Sandser erfarer. At han endnu har underlige Tanker om Livet og Livsflammen, det er naturligt, da han levede for halvtredie hundrede Aar siden."